د لوړو زده کـــــــــــــړو وزارت

اریـــــانادلوړوزده کـــړو مؤسسه

د حقوقواوسیاسي علوموپوهنځي

داداري او دېپلوماسی څانګه

موضوع:

سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې

(دلیسانس دورې پایلیک)

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: حمیدمنصــــور (منصور)

لارښـوداستـاد : مولوی سعیدالله (مصلح)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال:
۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعهد لیک

حمیدمنصــور د عـــــبدالولي زوی
د حقوقو او سیاسی عــلومو پوهنځی
د اداري او دیپلوماسی څانګې محصل

زه حمیدمنصور پوره ډاډ درکوم چې ددې مونوګراف ټوله منځپانګه زما دانفرادي کوښښونو او هلوځلو پایله ده ، اوهمدارنګه د اریانا د لوړو زده کړو په مؤ سسه کې(سیاسی احزاب او ذی نفوذه ډلې) تر عنوان لاندې بله لیکنه نه ده ترسره شوې. او وعده کوم چې دغه مونوګراف به په راتلونکې کې د بلې لیسانس دورې یاهم بلې تحصیلي اداره کې د لیسانس دپوره کېدا موخه د پایلیک په توګه استفاده ترې نه کوم.
ټولي سرچینې اوماخذونه چې په دې مونوګراف کې استفاده ترې شویده په منظم ترتیب سره ذکر شویدي.

حمید منصور (منصور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننليک

له هرڅه نه وړاندې دلوي الله(جل جلاله)حمد ،ثنا اوشکر اداء کوم ،چې دډېرو ناهیلیواوستونزوسره سره یې ماته دا توفیق راوبخښه، چې داریانا دلوړو زده کړو په موسسه کې دحقوقو اوسیاسی علومو پوهنځی د ادارې او دیپلوماسۍ په څانګه کې مې خپله څلورکلنه دلسانس دوره په بریالیتوب سره بشپړه کړه ، نو زه دیو نوی فارغ زده کړه یال په توګه د اریانا دلوړو زده کړو د موسسی حقوقودپوهنځی دمشرتابه ، دادارې له همکارانو، ددرنو او مهربانو استادانو څخه مننه کوم چې خپلې علمی مرستې اوکوښښونه یې راڅخه نه دی سپمولې ، او همدارنګه په ځانګړی ډول د دې مونوګراف لارښود استادمحترم مولوی سعیدالله (مصلح) څخه یوه نړۍ مننه کوم چې دمونوګراف په لیکلو کې زما بشپړ لاسنیوی وکړ اوخپلې ګټورې مشورې او لارښوونې یی راته وکړې چې د نوموړی له همکارې پرته به ددې مونو ګراف بشپړول ممکن نه وو .په پای کې باید د خپل لورانده اومهربانه پلار جان او هم دخپلې ټولې کورنۍ له غړوڅخه مننه کوم چې ما سره یې پدې تحصیلی دوره کې له مالی لګښتونو سربیره یی دزیاتې حوصلې اوزغم څخه کار اخیستی نودالله ج له دربار څخه ورته د زیات اجرغوښتونکی یم .

حمید منصور (منصور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

دلوړو زده کړو په بهیر کې اړینه وي چې هر محصل دخپلې تحصیلی دورې په پای کې دیو ځانګړې سوژې (موضوع) په بڼه یوه رساله یا مونوګراف ولیکی .

دلیسانس په دوره کې د مونوګراف لیکل دهرمحصل له مکلفیتونو څخه دی. په همدې موخه ښاغلی حمید منصور دحقوقو او سیاسی علومو دپوهنځی محصل هم د خپلي تحصیلي دوري پایلیک (سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې) ترنامه لاندې یی دغه رساله ترتیب او لیکلی ده نوموړی په دې رساله کې دپوره زیار او زحمت څخه کار اخیستی دی زه د لارښود استاد په توګه یې کوښښونه او هڅې ستایلو ترځنګ تائیدوم ، باید یادونه ورکړم چې نوموړي محصل دمونوګراف د لیکلو پرمهال له ماسره مشوره کړي او زما لارښوونې یې دمونوګراف په لیکلو کې پوره رعایت کړي دي ، چې د مونوګراف د بشپړېدا لاامله ورته مبارکې وایم او د الله (ج)د دربار څخه په ژوند کې ورته د نورو بریاوو غوښتونکی یم .

استاد مولوی سعیدالله (مصلح)

داریانا دلوړوزده کړو مؤسسې دحقوقو او سیاسي علوموپو هنځي معاون او استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سرلیک...مخ

سريزه: 1

لومړی فصل... 7

لومړی مبحث ـ دسياسي حزب پېژندنه : 7

دويم مبحت- د سياسي حزبونو دپيداکېدو په هکله مختلف نظريات:....... 9

دريم مبحث- دسياسي حزبونو خصوصيات:............................. 12

څلورم مبحث-دسياسي احزابو درامنځ ته کېدو اغراض او مقاصد:..... 14

پنځم مبحث- دسياسي حزبونو ځانګړې دندې:............................ 15

شپږم مبحث- دسياسي حزبونو طبقه بندي:............................... 19

۳: دسياسي احزابو طبقه بندي دکاري ساحې له حيثه: 22

۷بحث: دسياسي احزابو ګټي او نواقص 23

لومړی جز- دسياسي داحزابو ګټې: 23

دوهم جز: دسياسي داحزابو تاوانونه: 25

۸بحث: دسياسي احزابو اهميت 27

دوهم فصل 32

حزبي نظامونه 32

۱مبحث- رقابتي حزبي نظامونه: 32

۱جز: دوه حزبي نظامونه... 33

۲جز-څوحزبي نظامونه 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲مبحث: غیر رقابتي حزبي نظام: 34
۱جز:یو حزبي نظام: 34
۲جز-دیو حزبي نظام خصوصیات: 35
۳مبحث -د دوه حزبي نظامونو ګټې او نواقص: 37
۱ جز: د دوه حزبي نظامونو ګټې: 37
۲جز: د دوه حزبي نظام نواقص 38
۴مبحث:د څو حزبي نظامونوګټې او نواقص. 39
دریم فصل 40
دفشار ګروپونه 40
لومړی مبحث- دفشار ګروپونو تعریف او دهغوي متشکله عناصر: ... 41
دریم جز- دفشار تطبیق: 44
۲ مبحث-دفشار ګروپونو ځانګړتیاوي: 45
دریم جز: دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق: 45
دریم بحث: دفشار ګروپونو پېژندنه او یشنه (تقسیم بندي): 46
۴ بحث- دفشار ګروپونو ځانګړې دندې: 48
۵ بحث: دفشارګروپونو سیاسي اهمیت: 50
پایله 56
وړاندیزونه: 57
ماخذونه 59

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

الحمدلله رب العالمين والعاقبه للمتقين والصلوة والسلام علي سيد الانبياء والمرسلين محمد واله واصحابه اجمعين اما بعد:لقد قال الله تعالى في القرآنكريم .

يا ايهاالناس انا خلقنكم من ذكرا وانثى و جعلنا كم شعوبا وقبايل لتعارفوا ان اكرمكم عندالله اتقاكم ان الله عليم خبير [1]

هيڅوک نشي کولاي چې په انفرادي ډول دې د ورځني ژوند ټولې چارې په ښه او منظمه توګه پرمخ بوځي. حتمًا به دستونزو او مشکلاتو سره مخ کېږي نو ځکه خو مجبوريږي چې دجامعې نورو وګړو ته مراجعه وکړي او د ستونزې دحل لپاره ورته يوه مناسبه لاره پيدا کړي.
له بل پلوه ننۍ سياسي اوضاع هم د دې تقاضا کوي چې نه بايد څوک تنها او يوازې پاتې شي ښه به وي که يوڅوک ترشا يو ملاتړي ولري او ديو چاسره سره خپل فکر شريک کړي.
د دې ترڅنګ هغه امورات او کړنې چې په جمعې ډول او د ډېرو فکرونوزيږنده وي حتمآ به څو چنده ترهغو بهترې وي چې په يوازيتوب او تنهايي سره ترسره کېږي
ځکه چې مونږ په دې عقيده لرو چې وَأَمْرُهُمْ شُورَي بَيْنَهُمْ (خپل کارونه په مشورې سره وکړئ)
نو ځکه خو لازمه ده چې اشخاص دې حتمًا دنور سره همانګي ولري ترڅو يې له يو پلوه دپروردګار عالم رضا حاصله کړې وي او له بل پلوه

---

[1]: القرآن كريم.[سورت حجرات ايه ١٣]

(c) ketabton.com: The Digital Library

به یې په ورځنیو چارو کې دیوبل سره په تعاون او همکارۍ کې برخه اخیستې وي همدارنګه دیوبل سره به یې صلاح او مشوره کړې وي او دخپلو ورونو لپاره به یې ځان یوې لوې قربانۍ ته هم اماده کړې وي.

ضرور ده چې دا غه ټولنیز والي او اجتماعیتوب نه باید دهغه څه لپاره وي کوم چې دپروردګار عالم دخفګان او دملت په ضرر تمامیږي. بلکې دغه یوځاي والي باید تنها د اسلام دمبارک دین دپرمختګ او دخپلو اولسونو دهوسا او ارم ژوند دتېرولو لپاره وي او بس.

په نننیو دولتونو کې یو سلسله داسې سازمانونه رامنځ ته شوي دي چې پکې دګډون له کبله کېداي شي چې همدغه پورتني فکتورونه په اسانۍ سره ترلاسه شي.

داچې څنګه په دغو سازمانونو کې ګډون وکولاي شو او څنګه و پوهیږو چې ګواکې زمونږ ارمانونه دي همدلته تحقق پیداکړي.لازمه ده چې مخکې ترګډون له هغوئ سره پوره اوکامله بلدتیا ولرو. نوځکه خو ما هم دخپلې څلور کلنې تحصیلي دورې دپاي دسند لپاره همدا موضوع وټاکله ترڅو له یو پلوه مې خپله وجیبه او مسؤلیت ترسره کړې وي او له بله پلوه به مې کېداي شي چې خپلو وطنوالو ته په همدې نیمګړې لیکنه کې یوڅه ورکړې وي په همدې هیله مې خپله دغه لیکنه په دریو فصلونو و وېشله چې لومړي فصل کې دسیاسي حزبونو پېژندنه، خصوصیات، دندې،طبقه بندي دسیاسي حزبونو ګټې او نواقص او باالخره دسیاسي حزبونو اهمیت تشریح شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل يې حزبي نظامونو ته ځانګړي کړي شوي دي چې پکې دحزبي نظامونو پېژنده او همدارنګه د دغو نظامو نو ګټې او نواقص تشريح شوي دي.

په دريم فصل کې بيا دفشار ګروپونه تشريح شوي دي چې پکې دفشارګروپونو پېژندنه او متشکله عناصر،دفشارګروپونو تقسيم بندي،دفشارګروپونو دندې،دفشارګروپونو اوسياسي احزابو ترمنځ فرق او باالخره دفشارګروپونوسياسي اهميت پکې واضح شوي دي، او ترټولو نه روسته بيا په کې بيا تبصره لري اوبس،په پاي کې دلوي خداي (ج) دربارته لاسونه لپه کوم او وايم چې اې خدايه! په ګران هيواد کې دتل لپاره يو اسلامي نظام حاکم کړې.

دموضوع داختيار لاملونه:

دا موضوع مې دڅېړنې اوليکنې لپاره ځکه وټاکله چې :

۱- دافغانستان خلک په دې پوه شی چې کوم ډول سیاسی حزب کې ګډون وکړي.

۲- د سياسی حزبونو ګټی څه دی.

۳- اپوزيسيون شتون په هيواد کې څه ګټی لری او يو اپوزيسيون کومې نقطی په نظر کی ونيسی چې د هيواد او خلکو په نفع تمام شی .

۴- ذی نفوذه ډلی په سياسی احزابو کی کوم رول ولری.

۵- دافغانستان اپوزيسيون څه ډول رول بايد په موجوده وخت کې تر سره کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دموضوع مسئله : که څه هم ددې موضوع په اړه ډېرزیات کتابونه،مقالې،مونوګراف او څېړنې شوي دي، خو ما غوښتل چې دیوې مشخصې موضوع په اړه پرې د بشپړو معلوماتو راټولونه وکړم ترڅو لوستونکي ترې خبرکړم.

دموضوع هدف :

دغه موضوع دلاندې اهدفو او موخو په پام کې نیولو سره لیکل او ترتیب شویده .

i. احزاب د دیموکراسۍ دملاتیر تشکېلوي نوځکه خو دنویو دیموکراتیکو حکومتونو لپاره د احزابو شتون یوضروري امر دي څرنګه چې په ښې حکومتدارۍ کې د احزابوشتون حتمي دي نو احزاب چې یولړ خاص او ځانګړې دندې پرمخ بوځي.

ii. احزابو او ذی نفوذه ډلو پیژندنه .

iii. خپل ځان او درانه لوستونکی دسیاسی احزابو، ذی نفوذه ډلو او حزب اختلاف په اړه معلومات تر لاسه کړی.

دموضوع اهمیت :

ننۍ سیاسي اوضاع د دې تقاضا کوي چې نه باید څوک تنها او یوازی پاتې شي ښه به وي که یوڅوک ترشا او یو ملاتړي ولري او دیو چاسره خپل فکر شریک کړي ، د دې ترڅنګ هغه امورات او کړنې چې په جمعې ډول او د ډېرو فکرونو زېږنده وي حتمًا به څو چنده ترهغو بهترې وي چې په یوازیتوب او تنهایي سره ترسره کېږي ، داچې حزبونه دخلکو سره سر اوکار لري اوخلک هم دګوندونو په اساس کولاي شي چې دخپلوحقوقوبرخمن شي همدغه سیاسي ګوندونه دي چې دحکومت توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخلکو خواته را اړوي پس په حقیقت کې همدغه ګوندونه د خلکو او حکومت ترمنځ دیوپُل حیثیت لري او کله چې ګوندونه دخلکو دحقوقو څخه حمایت کوي په حقیقتت کې ګوندونه خلکو ته دامفکوره هم ورکوي چې دوي یواځې ندي او دحکومت په وړاندې مطلق کمزوري هم ندي.

پخوانیولیکنو ته منطقي کتنه:

ددې موضوع په اړوندمخکې هم ځینې لیکنې ، مقالې ، رسالې او مونوګرافونه لیکل شویدی او هم په افغانستان کې ډول ډول په مختلفو فکرونو،سیاسي ډلې ،سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې په پراخه کچه شتون لري ، مختلف سیاسی فعالیتونه کوی ، د خپلو موخو د پوره کیدا لپاره ډول ډول کړنلارې او تګلارې وضع او وړاندې کوی، مختلفې برنامی او لیکنې خپروې ،چې سیاسی احزاب په مختلفو شکلونو را پېژني خو ما دلته دخپل اړوند پوهنځی څخه دفراغت دمنلو په موخه خپل تاکل شوی مونوګراف (سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې) دلنډې پېژندنې ارزښت او ګټو په اړوند دمونوګراف په کچه وړاندې کړ.

دموضوع اړوند پوښتنې :

ددی موضوع اړوند کلیدي پوښتنې په لاندې ډول دی .

1- سیاسي احزاب کوم او څه فعالیتونه سرته رسوي ؟

2- سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې دحکومت او سیاست په جوړښت کې څه نقش لری ؟

3- په افغانستان کې سیاسي احزاب ګټې لری او که زیانونه ؟

4- ذي نفوذ ډلې کومې دي او کوم کارونه کوی ؟

5- سیاسي احزاب او ذي نفوذه ډلې خپلو کې څه توپیر لری؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دموضوع دليکلو تګلاره :

ددی موضوموډليکنې تګلاره کتابتوني ده يعنې دموضوع اړوند معلومات، اطلاعات مو دکتابونو اوبعضې موضوعګانې مې د انټرنيټ څخه دڅېړنې داصولو سره سم را اخيستې دی او ځای پرځای کړې مې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

لومړی مبحث ـ دسیاسي حزب پېژندنه :

دانګلیسي ژبې Party یا دفرانسې دParti لغت چې دPartir مصدر دي دتللو او برخې په مانا دي چې معادل یې په فارسي کې حزب او په پښتو کې ګوند دي.

په سیاسي ادبیاتوکې دتاریخ په لحاظ همدغه لغات دطبقې په مانا هم تعبیرشوي، په قرون اوسطي کې Parti په نظامي مفهوم استعمالېده اود 19قرن په اوږدوکې د Parti لغت دفکر دخرنګوالي سره مترادف وو.

دسیاسي احزابو لپاره یولړتعریفونه شوي دي چې مونږ یې دلته یو څو دنمونې په ډول ذکر کوو.

1: **ارموند بورګ سیاسي حزب دارنګه تعریفوي:** سیاسي حزب دخلکو هئیت دي چې دملي منافعودساتنې لپاره دمشترک کوشش په وجه دبعضې سیاسي اصولو دتوافق په اساس سره یوځاي شوي وي.

2: **دګتل له نظره دسیاسي حزب تعریف:** سیاسي حزب د زیاتو او کمو خلکو څخه ترکېب شوي چې دیوسیاسي واحد په نوم عمل کوي او د رائې ورکولو دحق څخه په استفادې سره غواړي چې په حکومت باندې سلطه پیداکړي او خپل عمومي سیاستونه پرې عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3: دجيل كرست له نظره : سياسي حزب دخلكو يوه منظمه ډله ده چې دمشتركو سياسي نظرياتو لرونكې وي او ديو سياسي منزلت او مقام دلاسته راوړلو لپاره هڅه او كوشش كوي.[2]

4: بنجامين كنستان يې بيا دارنګه تعريفوي: د داسې خلكو يوځاي كېدل چې ديوشان نظرياتو ملاتړ وي له حزب څخه عبارت دي.

همدارنګه دافغانستان د1388هـ ش كال دسياسي ګوندونو قانون دوهمه ماده سياسي ګوند دارنګه تعريفوي.(د دغه قانون په مفهوم سياسي ګوند دحقيقي اشخاصو سازمان شوې ټولنه ده چې د دې قانون او اړوندې اساسنامې له حكمونو سره سم سياسي موخوته په ملي او سيمه ييزه سطحه فعاليت كوي) اويا هم سياسي ګوند دارنګه تعريف كوو ، چې سياسي ګوند دخلكو يوه منظمه ډله ده چې پرحكومت دفشار راوړلو له كبله دملي منافعو ساتنه كوي او پرخلكو خپل نظريات او عقايد تطبيق كوي او د دې ترڅنګ دقدرت ګدئ دلاسته راوړلو لپاره هڅه او كوشش كوي.

ځينې محققان ديوحزب دتشكېل لپاره بعضې شرطونه لازمي بولي چې دهغوي له ډلې څخه جوزوف لاپالومبارو او مايرون وينز دحزب دتشكېل لپاره دغه څلور شرطونه لازم ګڼي.

١: د دايمي مزكزي تشكېلاتو لرل ٢: دڅانګو لرل چې دمركز سره دايمي ارتباط ولري ٣: دخلكو ملاتړ ٤: دسياسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې.[3]

---

[2]: عالم،عبدالرحمن . (١٣٧٣ش هـ). بنيادهاي علم سياست، نشر تهران

[3]: بشريه،حسين.(١٣٧٠ش هـ). اموزش دانش سياسي، نشر نګاه معاصر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم مبحث- د سياسي حزبونو دپيداکېدو په هکله مختلف نظريات:

دحزبونو دپيداکېدو په هکله دوه عمده نظرېِ وجود لري چې يوه يې نهادي بله يې تاريخي ـ نزاعي نظريه ده چې دواړه به يې تر مطالعې لاندې ونيسو.

۱جز: نهادي نظريه :

موريس او ورژه دسياسي حزبونو دقوت او په خلکو کې دزيات محبوبيت دلاس ته راوړلو لپاره اصلي علت دنوي حزبونو دجوړښت نظم او ترتيب ګڼي. دي وايي چې دحزب په معرفت او پېژندګلوۍ کې دهغه د اعضاؤ يابرنامو څخه دحزب جوړښت څوچنده مهم دي چې دغه جوړښت دپارلمان دپراخوالي سره نژدې رابطه لري او هغه هم په خپلو عمومي رايوباندي متکې وي هرڅومره چې درائي حق پراخوالي پيدا کوي په همغه اندازه درائي ورکوونکو دترتيب او تجهيز ضرورت هم زياتيږي له دې ځايه ده چې دحزبونوپيدايښت دپارلماني ډلواو انتخاباتي کمېټو پيدايښت پورې تړلي دي په عين حال کې داسې حزبونه هم وجود لري چې د دې حلقو څخه دباندې تؤلد شوي وي په همدې دليل دو ورژه دنوي حزبونو دپيداکېدولپاره دوه ډوله منشاء ذکرکوي يوه يې پارلماني او بله يې خارجي منشاء ده.اوله منشاء دپارلماني ډلو او انتخاباتي کمېټو د اتفاق څخه رامنځ ته کېږي.

د دغه دوه عناصرو دايمي ارتباط او هماهنګي چې مورني سلولونو په نوم هم ياديږي په طبعي توګه صورت نيسي چې دموجوده نماينده ګانو دسياسي قدرت دتحفظ له تمايل څخه لرې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خارجي منشاء په هغه حزبونو پورې تړاو لري چې دهغوي لومړنۍ هسته او وجود په اول کې د افکارو په جمع والي،په عمومي اوسېدن ځايونو او حتي ديوې ورځپاڼې دطرفدارانوپه توګه رامنځ ته کيږي.

لکه څرنګه چې اکثره دکارګرو احزاب دصنفي اتحاديې په شکل رامنځ ته شوي دي چې دهغوي له ډلې څخه دانګلستان دکارګرحزب چې ديو انجمن په توګه رامنځ ته شوي دي په همدې توګه دو ورژه واي چې که يوحزب په هرصورت تأسيس شي دخلکو ملاتړ ته بې نهايته ضرورت لري.

ديمون آرون هم دحزبونو دمنځ ته راتګ لپاره دوه منشاء وې ذکر کوي کومې چې مخکې ذکر شوې ولې نوموړي په دريمه نړۍ کې ديوګوني حزب د منځ ته راتګ لپاره دوهمه منشاء بېڅ او بنياد ګڼي ځکه چې د دغه ډولو احزابو ارتباط دپارلمان او خلکو د رائي سره له اوله قطع شوي وي.

يوبل عالم دانيل لوي سلرپخپل کتاب(تطبيقي سياست) کې بيا د احزابو منځ ته راتګ په دريو کټګوريوتقسيم کوي(پارلماني،رياستي او خارجي)

۲جز: تاريخي ـ نزاعي نظريه :

دغه نظريه دلاپالمبارا او واينر برعکس ده او دماکس وبر،رکا او ليپست له نظرياتو سره هماهنګي لري.

د وبر له نظره دسياست اصلي موضوع "سلطه" ده او دي حزب هم له همدې نظره تعريفوي نوموړی زياتوي چې(حزب دسلطې او امتيازاتو دلاسته راوړولو وسيله ده) په نتيجه کې دي واي چې حزب يوه پخوانۍ پديده ده چې په مختلفو شکلونو سره پيداشوي دي چې دنمونې په ډول په قرون اولي کې دګلف "Guelfes" او ژېبلن "Gibelins" څخه يادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې او دغه ډله دپاپ دقدرت طرفداران او دوهمه ډله(ژيبلن) يې دامپراطورانو طرفداران و.
د وبر له نظره دېروني او ننني حزبونوترمنځ کوم فرق نشته دي واي چې ننني حزبونه دمخکينو حزبونوتطبيقي شکل دي چې ځانونه يې د ديموکراسي،انتخاباتو،عقلانيت او مدرنيت د ټولو اجزاو سره يې ځان برابر کړي دي، هغه څه چې ثابت پاتې کېږي هغه دسلطې مفهوم دي چې دهغې شکلونو تغير کړي او دځان لپاره يې نوي قالبونه اختيار کړي دي.
د رکان او ليپست له نظره هم نوي سياسي حزبونه دپخوانيواحزابو يو متحول او منظم شکل دي.دغه ليکوالان د اروپا دنوي تاريخ لاملونه دوه عمده انقلابونه ګڼي چې يو يې ملي اوبل يې صنعتي انقلاب دي. چې ملي انقلاب له يو پلوه دولت او کليسا او له بل پلوه مرکزي او خواو شافرهنګ يې سره په مقابله کې اچول اوهمدارنګه صنعتي انقلاب هم له يوپلوه ښاري او اطرافي او له بل پلوه کارګر او کارفرما سر مخ کول.[4]
د دې نزاع دطرفينو څخه به چې هريو دمقابلې په جريان کې له منځه لاړ پاتې شوي بل يو به يې دحزب په شکل حضور وکړ.
دايټاليا پوهنتون استاد آنجلوپان ابليانکو هم دتاريخي ټولنپېژندنې دتاثيرلاندې په دې عقيده دي چې هر حزب خپل خاص اوځانګړي تاريخ او همدارنګه خپلو افرادو پورې مربوطې ژنتيک نښانې لري. دهر حزب دژنتيک نښانو او نمونو دپېژندلو لپاره لازمه ده چې څو عمده خبروته توجه وشي

---

[4]: مايکل راسکين رابرت کورډ و جيمز ميډيوريس او والټر جونز.(۱۹۸۹م). پوليټيکل ساينس ژباړه او لنډيز، ډاکټر محمد صديق ظهير،علامه رشاد خپرندويه ټولنه کندهار۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: دحزب جوړښت او پراخوالي ۲ ديوخارجي نهاد شتون ياعدم شتون والي چې وغواړي له حزب څخه دځان دمشروعيت په اړه استفاده وکړي
۳: دحزب په پيداښت کې دبنياد ګذارانو رول لکه بعضې چې دموسوليني دو ګل اويا ادنائر او ياهم ګاسپري دنفوذ لاندې رامنځ ته شول پس له دې ځايه ده چې نشو کولاي چې داحزابو لپاره يوثابته يا يوشان منشاء په اړه تصور وکړو. بلکې داحزابو دپيدايښت پرمختګ او تحول لپاره متعدد او متنوع شکلونه قبول کړای شي.

دريم مبحث- دسياسي حزبونو خصوصيات:

سياسي حزب بايد حتمًا ديولړخصوصياتو لرونکې وي داسې به هم نه وي چې يو يادوه نفره دې راپورته شي او دګوند په نوم دې سياسي ژوند پرمخ بوځي او تر پايه دې همدا دوه نفره وي بلکې هرسياسي ګوند چې رامنځ ته کېږي حتمًا به يولړ ځانګړي خصوصيات لري چې ځينې يې مونږ دنمونې په ډول دلته بيانو.

۱جز: دخلکو ډله: سياسي ګوند دخلکو داسې ډله ده چې هغوي دهيواد په ټولومربطه مسأيلو کې(سياسي،اقتصادي،اجتماعي) سره يوشان فکر لري. کېداي شي چې د دوي ترمنځ معمولي اختلافات شتون ولري خوبياهم په عموم کې يو فکر لري او ديوې رأي لرونکو خلکو ډله وي.

۲جز: دقدرت لاسته راوړنه: دسياسي ګوندونو يوخاصيت داهم وي چې دقدرت دلاسته راوړنې لپاره هلې ځلې کوي او حکومتي نظام وچلوي او د دې ترڅنګ په عوامو کې دمحبوبيت دلاسته راوړنې لپاره بې نهايته کوشش کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳جز: ځانګړي(خاص) نظريات: هر سياسي ګوند خپل ځانګړي نظريات او اصول لري چې هغه دعوامو ستونزې اومشکلات دځان سره ياداشت کوي او دهغو لپاره دحل لارې پيداکوي ترڅو دعوامو ملاتړ حاصل کړي او سياسي اقتدار ته ځان ورسوي

۴جز:اساسي تنظيم: هر سياسي حزب داسي پدې ترتيب منظم شوي وي ترڅو دهيواد ټول وګړي ځان ته راجلب کړي د دې جلب کولو لپاره يوسياسي ګوند په داخل کې مختلفې څانګې او شعبې رامنځ ته کوي مثلاً دتبليغاتوشعبه،عواموسره دمرستې شعبه او داسې نورې . . . . . .

لازمه ده چې ديو سياسي ګوند څانګې دهيواد په ګوټ ګوټ کې وي او په هر کلي او کور کې ځان څرګند کې او همدارنګه دسياسي ګوند دزيات شهرت او پېژندنې لپاره ګوند په تبليغاتو او پروپاګندا باندې بې نهايته زور اچوي

۵جز دخپلې خوښې عضويت: دسياسي ګوندونو دخصيتونوڅخه يو خاصيت داهم دي چې په دې ګوندوکې ديوچاغړيتوب په خپله خوښه ده اشخاص هروخت کولاي شي دګوندعړيتوب له لاسه ورکړي هيڅوک يې دغړيتوب دترک ممانعت نشي کولاي

۶جز دقومي ګټوساتنه: هرسياسي ګوند دقومي ګټو دساتنې اوتحفظ لپاره هلې ځلې کوي او دخپلو سياسي ګټو په نسبت قومي ګټوته ترجيح ورکوي.[5]
بله داچې دهيوادنۍ مينې نه لرونکې ډله سياسي ګوند نشي بلل کېداي.

---

[5]: نياز، عبدالوحيد.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقايسه يي، چاپ سوم، انتشارات يوسف زاده

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلورم مبحث-دسياسي احزابو درامنځ ته کېدو اغراض او مقاصد:

هره سياسی ډله درامنځ ته کېدو سره سم يولړځانګړي مقاصد لري او دهغوي دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې کوي چې دهغوي له جملې څخه يې مونږ بعضې په لاندې ډول تر بحث لاندې نيسو.

١جز: نظرياتي خوځښت(حرکت) : دبعضوسياسي ډلوتشکېل دنظرياتو په اساس صورت نيسي لکه په اشتراکي هيوادونو کې دکمونيزم رامنځ ته کېدل همدارنګه په جمهوري نظام لرونکو هيوادونوکې هم نظرياتي ډلې رامنځ ته کېږي د دې ترڅنګ په هندوستان، پاکستان، انګلستان، ايټاليااو فرانسې کې هم دخاصو نظرياتو لرونکې سياسي ډلې وجودد لري.

٢جز:اقتصادي حرکت: په ديموکراتيکو هيوادونو کې سرمايه داره طبقه دخپلو ګټو دساتلو لپاره دخپلو وسايلو په مرسته سياسي ګوندونه جوړوي ، سياستدانانو ته پيسې ورکوي ترڅو په ديموکراتيک حکومت کې يې دهغوئ ګټې ساتلې وي دخپلواجاره دارئ دساتلو يا قايمولو لپاره سرمايدار په سياست کې هم سرمايه ګذاري کوي او مفاد پرستې ډلې حکومت په مسلسل ډول په لاس کې نيسي. کاريګر او زحمت کشه طبقه دخپلو ټولنيزو حقوق دسرمايه دارو څخه دساتلو لپاره دهغوي په مقابل کې سياسي حزب جوړوي. دسرمايه دار حمايت کوونکې سياسي حزب ته کپيټاليست او دکاريګرو حزب ته ليبرال ويل کېږي.

٣جز مذهبي حرکتونه: بعضې سياسي ډلې دخپلو مذهبي مقاصدو دلاسته راوړنې لپاره دسياست ډګرته راداخليږی لکه په مصر کې داخوان المسلمين سياسي ډله همدارنګه په اندونيزياکې دمسجومي ډله چې دمذهبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفاداتو دحفاظت لپاره رامنځ ته شوې ده همدارنګه په افغانستان، ایران،پاکستان،لبنان او دغه شان نورو هیوادونوکې دمذهبي بنسټونوپه اساس ډلې او تنظیمونه جوړ شوي دي.

۴جز قومي حرکتونه: ډېرې سیاسي ډلې شته چې دقوم دګټولپاره جوړې شوې دي هغوي دهیواد دازادۍ دحصول لپاره او له هیواد څخه د دفاع پخاطرکار کوي دنړۍ په ډېرو قومونو کې دهیواد د ازادۍ لپاره کوشش کوونکې ډلې جوړې شوې دي چې هغه دخپلو مقصدونو دحصول نه روسته هم دخپل هیواد دملي ګټوساتنه کوي. په اسیا،جنوبي امریکا او افریقا کې ډېرې داسې ګوندونه وجود لري چې د ازادي د حصول لپاره کار کوي.

۵جز وختي (زماني حرکتونه): عمومًا په ازاد، خپلواک او دیموکراتیکو هېوادونو کې دوخت دغوښتنو لاندې ګوندونه منځ ته راځي او په فوري توګه قانوني دیموکراتیک او انتخاباتو په اساس دنوي حالاتو مطابق لایحه عملا ترتیب کوي او خپل فعالیتونه جاري ساتي لکه دپاکستان په تېره نیمه پېړۍ کې څو داسې خوځښتونه جوړ شوي دي چې دانتخاباتو څخه روسته بېرته له منځه تللي دي چې دوخت دضرورت له پوره کېدو څخه روسته ضرور نه ګڼل کېږي او له منځه ځي.

پنځم مبحث- دسیاسي حزبونو ځانګړې دندې:

داچې احزاب د دیموکراسۍ دملاتیر تشکېلوي نوځکه خو دنویو دیموکراتیکو حکومتونو لپاره د احزابو شتون یوضروري امر دي ځرنګه چې په ښې حکومتدارۍ کې د احزابوشتون حتمي دي نو احزاب چې یولړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص او ځانګړې دندې پرمخ بوځي چې دبال له نظره دحزبونو ځانګړې دنده دسیاسي زنده ګي متحد او باثباته کول دي همدارنګه مریام دسیاسي ګوندونولپاره پنځه ځانګړې دندې په ګوته کوي ۱:دانتخاباتي نوماندانو انتخاب ۲:دعمومي سیاستونولیکل ۳:په حکومت انتقاد کول ۴:سیاسي زده کړه ۵:دخلکو او حکومت ترمنځ پل .[6]

۱جز عامه پالېسي او رأیه: دنورو دندو تر څنګ دسیاسي ګوندونو یوه تر ټولو لویه اومهمه دنده دقدرت دګدۍ لاسته راوړل او اقتدار ته ځان رسول دي او تر بل هر هدف څخه دې هدف ته دځان رسولو لپاره بېحده هڅه او هاند کوي او دې هدف ته درسېدو لاره بیا دعوامو رأیه ده نوځکه خو سیاسي ګوندونه هم دعوامو رضایت په خپله پالیسي کې تر بل هر څه نه زیات په نظر کې نیسي او دخپلې پالیسي دتشکېل په وخت کې دعوامو رأیه او د دې ترڅنګ په هیواد دمختلفو فشارګروپونو رؤیې ته په کتو سره دخپلې پالېسي اصول داسې تشکېلوي تر څو یې دعوامو رضایت پکې حاصل کړي وي

۲جز دانتخاباتومصروفیات: دکاندیدانو دانتخابولو نه وروسته اصلي جنګ شروع کېږي چې دهغې لپاره هر سیاسي حزب پوره تیاري نیسي بې دریغه پیسې استعمالیږي حتي چې یوعام کس نشي کولای دانتخاباتو اخراجات په یواځې ځان تحمل کړي خپله کاندیدانو ته په انتخاباتو کې پاتې کېدل سختیږي،دانتخاباتو داعلان سره سم هره سیاسي ډله دخپلو تبلیغاتوسلسله شروع کوي دتحریرونو او تقریرونو په واسطه خلک خپل طرف ته را جزبوي ، عموماً دهرسیاسي حزب ترجماني دیو اخبار یا یوې

[6]: ملک،فاروق .(۱۳۶۶ش هـ). ملک،خرم ، اصول سیاسات، ناشر جدید بک ډپو۸۳مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلې په شکل صورت نیسي چې دهمدې په واسطه دخلکو ذهنونه خپلې خواته اړه وي، دکتابچو،قلمونو،جنتريانو او اعلانونو په شکل خپل اساسي اصول ترخلکو رسوي.

انتخاباتو ته نژدې هر سیاسي حزب دخلکو یو مشکل په نظرکې نیسي او خلکو ته دهغې دحل طریقه وړاندې کوي چې ترڅو دخلکو حمایت لاسته راوړي. دهغه شکل دحل لپاره جدي اقدام کوي.په برطانیه کې د۱۹۲۹ په انتخاباتوکې دبیکاري په مسله باندې لبرل او لیبر حزبونو خپله رایه وړاندې کړه. دانتخاباتو لپاره یولوي پروگرام جوړیږي کلي په کلي ښار په ښار دحزب مشر خلکوته تقریرونه کوي.عموماً هرسیاسي حزب خپل حمایت کونکې گروپونه لري چې دغه حمایت کوونکې گروپونه د دې سیاسي حزب اخراجات پوره کوي.

په برطانیه کې دکنزرحزب دسرمایداروله خواحمایه کېږي هغه ټول اخراجات چې د دې حزب په تبلیغ اوجلسومصرف کېږي دسرمایدارودجیب څخه راځي ځکه چې دوی پوهیږي چې د دوي دشخصي گټو حفاظت په همدې کې دي. [7]

۳جز حکومت جوړونه: دانتخاباتو په نتیجه کې چې کوم حزب کامیاب شي دهغه حزب مشر دحکومت په تشکېل کې ونډه اخلي. په صدارتي نظام کې خلک په مستقیمه توگه خپل مشر ټاکې خو په پارلماني نظام کې چې کوم حزب زیاتې رأیي لاسته راوړي دهغه حزب مشر صدراعظم جوړیږي. که کوم حزب ښکاره اکثریت لاسته رانه وړي نو دوه یا درې حزبونه مخلوط حکومت جوړوي.پدې حزبونوکې چې کوم حزب زیات

---

[7]: آلن ر ، بال .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قوس۳۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤثر وي دهغه حزب مشر صدراعظم ټاکل کېږي. اقتدار ته رسېدلي حزب دخپل منشور مطابق حکومتي کارونه پرمخ بوځي او دخلکو دخوښي مطابق حکومتي نطام چلوي ترڅو چې د اکثریت حمایت ورسره وي په اقتدارباقي او کله چې داکثریت حمایت دلاسه ورکړي اقتدار به پرېږدي.

۴جز دحزب اختلاف قیام: که کوم حزب کامیاب شي دحکومت په تشکېل کې ونډه اخلي دنه کامیابېدو په صورت کې هغه خپلو کارونو ته بیاهم دوام ورکوي او دحزب اختلاف(مخالف حزب) ترنوم لاندې خپل کارونه پرمخ بوځي په پارلمان کې حزب اختلاف یومشر انتخابوي چې دهغه دحکومت په کړنو باندې نیوه کې کوي او دحکومت خامیانې په ګوته کوي. حزب اختلاف خپل خاص رول لري خلک دحکومت دغلطیو څخه خبروي او دخلکو ذهنونه خپل طرف ته د را اړولو لپاره بار بار کوششونه کوي. دیو صحیح او فعال جمهوریت لپاره یوقوي حزب اختلاف ډېر ضروري دي . یوفلسفي واي چې په یو هیواد کې دجمهوریت دتللو او وزن کولو لپاره یوقوي مخالف حزب ترټولو ښه تله او پیمانه کېداي شي. حزب اختلاف چې څومره خپلو کارونو ته زور ورکوي جمهوریت هغومره ورسره ځان قوي کوي.[8]

۵جز دخلکو او حکومت ترمنځ پُل: داچې حزبونه دخلکو سره سر اوکار لري اوخلک هم دګوندونو په اساس کولاي شي چې دخپلوحقوقوبرخمن شي همدغه سیاسي ګوندونه دي چې دحکومت توجه دخلکو خواته را اړوي پس په حقیقت کې همدغه ګوندونه د خلکو او حکومت ترمنځ دیوپُل حیثیت لري او کله چې ګوندونه دخلکو دحقوقو څخه حمایت کوي په

---

[8]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقيقتت کې ګوندونه خلکو ته دامفکوره هم ورکوي چې دوي يواځې ندي او دحکومت په وړاندې مطلق کمزوري هم ندي.

۶جز دسیاست اجتماعي کول: دګوندونو دخصوصیاتوڅخه یو هم دادي چې دټولني بېلابېلې ډلې سره يوځاي کوي نه يواځې دا چې دغه ډلې سره يوځاي کوي بلکې هغوي ته سیاسي لوبه هم ور زده کوي ګوندونه خپلوغړوته دا ورښايي چې دخلکو په وړاندې څنګه وينا وکړي همدارنګه ګوندونه خلک کانديدانوته ورپېژني او همدارنګه غړوته ديوې غونډې اداره کول او د دې ترڅنګ د روغې جوړې او مصالحې لارې چارې هم ورښايي له همدې ځایه ده چې ګوندونه دخپلوغړو ورتیا پیاوړې کوي اوخپل اعضاء سیاست ته داخلوي او ورځني سیاست نه دا چې ديوڅوکسانو په لاس کې پاتي شي بلکې سیاست ته يوه اجتماعي اوټولنیزه بڼه ورکوي او دخولاسونو څخه يې باسي.

شپږم مبحث- دسیاسي حزبونو طبقه بندي:

سیاسي احزاب کولاي شو په څلورو برخو طبقه بندي کړو چې هر يو يې په جدا توګه ترڅېړني لاندې نیسو.

۱ : دسیاسي احزابو طبقه بندي دپروګرام له حیثه: دپروګرام له مخې سیاسي ګوندونه په ښي لاسي،چپ لاسي او منځنی ګوندونو باندې وېشل شوي دي د دې طبقه بندي ایجاد په فرانسه کې شوي دي اوهغه خلک چې په پارلمان کې به ښي لاس ته کېناستل ښي لاسي او هغه چې به چپ لاست ته کېناستل چپ لاسي به يې ورته ویل دښي لاس او چپ لاس لپاره کوم ځانګړي تعریف نشته بلکې دهیواد اوضاع ته په کتو کولاي شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعریف یي کړو مثلًا کېدای شي چې په یو هېواد کې ښي لاسي ګوندونه په بل هېواد کې چپ لاسي وي.[9]

په یو وخت کې چپ لاسي ګوندونه هغو ډلو ته ویل کېدل چې هغوئ غوښتل چې په مملکت کې سیاسي او بنیادي تغیر رامنځ ته شي او ښي لاسي ګوندونه هغو ته ویل کېدل چې په خپل هیواد کې یي دپخواني نظام حمایت کولو. د دوهم نړیوال جنګ څخه وروسته چې کله دوه بلاکه رامنځ ته شول یو یې شرقي اوبل یې غربي بلاک و غربي بلاک غوښتل چې سرمایداري نظام رامنځ ته کړي او شرقي بلاک غوښتل چې سوسیالیستي بلاک رامنځ ته کړي د دوو نظریو خاوندان و دسوسیالیستي نظریو خاوندانو ته به چپ لاسي ویل کېده او امپریالیزم نظرخاوندانوته به ئې ښي لاسي ویل. همدارنګه د دین او مذهب له لحاظه هغه خلک چې ددین اومذهب پیروي کوي ښي لاسي او هغه چې دسیکولر پیروي کوي چپ لاسي بلل کېږي .

۲: دسیاسي حزبونو طبقه بندي دنظم له حیثه: دنظم له حیثه بعضې داسې ګوندونه دي چې په هغه کې خلک په زیاته اندازه برخه اخلي چې دې ته عوامي ګوندونه هم واي.که څوک غواړي په دغه ګوندونو کې غړیتوب ترلاسه کړي دټولنې خلک پرې اعتراض نه کوي. د داسې ګوندونو دغړو تعداد زیات وي هرڅوک کولاي شي پرته له کومو موانعو نه ئې غړیتوب ترلاسه کړي او بل داسې ګوندونه دي چې دغړو تعداد یې لږ وي که څوک غواړي په ګوندونو کې برخه واخلي نو خاص شرایط

---

[9]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ،نشرقوس .۵۶مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري بايده هغه شرايط پوره کړي چې په دې اړه بايد دوه مهمي نقطې په نظرکې ونيول شي.

۱: د داسې ګوندونو سره يوه خاصه نظريه(ايډيالوجي) موجوده وي هغه ځوک چې غواړي غړيتوب يې ترلاسه کړي دغړيتوب دترلاسه کولو په وخت کې ګوري چې دګوند د ايډيالوجي سره موافقه لري کنه.

۲: هغه ځوک چې غواړي پدې ګوند کې غړيتوب ولري نو دوئ ګوري چې د دې ګوند نظم او دسپلين قبلوي کنه د دغه ګوندونو ګټې دادي چې ديوي خوا دشخص اړيکه دګوند سره ټينګوي او دګوند دنظرياتو او اهدافو دلاسته را وړلو کوشش کوي او پدې ګوندو کې نظم او ډسپلين ډېروي نيمګړتيا يې داده چې دغړو ساحه يې محدوده وي او اکثرا وختونو کې په انتخاباتو کې يې کرسۍ(چوکۍ) کمې وي غوره نمونې يې دکمونست ګوندونه دي.

مثال که دچېن په کمونيستي ګوندوکې هغه ځوک چې عمريې له ۷ څخه تر ۱۴ کلونو پورې وي او غواړي چې د دې ګوند غړيتوب ترلاسه کړي نو پيش آهنګ جوانان ته يې معرفي کوي او د۱۵ څخه تر ۳۵ کلونو عمر لرونکې خلک دځوانانو دحزب بخش ته معرفي کوي چې دکمونيستي ځوانانو د اتحادئي په نوم ياديږي او کله چې يې عمر زياتيږي نو بيا کامل عضويت ترلاسه کوي خو بيا هم دوه نفره د دې ګوند غړي بايد د ده تضمين وکړي او له دې نه وروسته دګوند غړي جوړيږي او بيا په سياسي فعاليتونوکې برخه اخيستي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: دسیاسي احزابو طبقه بندي دکاري ساحې له حیثه: بعضې داسې ګوندونه دي چې دمملکت په سطحه کارونه اجرا کوي کاري ساحه یې ټول هیواد وي چې په منظم ډول خپل کارونه پرمخ بیایې او د دوی منشور او اساسنامه په ملي سطحه رامنځ ته کیږي او بعضې داسې ګوندونه دي چې دیوې منطقې لپاره کار کوي منطقوي نغارې ډنګوي او داسې ګوندونه په هماغه منطقه کې زیات محبوبیت لري د دې ترڅنګ جهانشموله احزاب هم شته که څه هم منشوریې یواځې په رامنځ ته کېدونکې هیواد کې رسمیت لري خو تاثیرات یې دومره پراخه وي چې دنړۍ په زیاتو هیوادونو کې دې ته ورته ګوندونه رامنځ ته کیږي او له دې ګوندونو څخه سرچېنه نیسي چې ښه نمونه یې د مصر اخوان المسلمین ګوند دي چې دنړۍ په ۷۴ هیوادونو کې څانګې لري.[10]

۴: دسیاسي ګوندونو طبقه بندي په حکومت کې دګډون له حیثه:

سیاسي احزاب په حکومت کې دګډون له حیثه په دریو برخو ویشو

۱: یو ګوندي سیستم ۲: دوه ګوندي سیستم ۳: څو ګوندي سیستم.

چې دادرې واړه سیستمونه به په راتلونکې فصل کې په مکمل ډول تشریح شي.

[10]: بویکو،ولادیمر.(۱۹۹۳م). دولت و اپوزیسیون در افغانستان،ژباړن عزیز اریانفر،بنګاه انتشارات میوند،کابل .۸۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷بحث: دسیاسي احزابو ګټي او نواقص:

لومړی جز- دسیاسي داحزابو ګټې:

۱- دعامه نظررامنځ ته کول : ګوند ولس ته دهیواد دمسایلو او وسایلو په هکله خبرورکوي او هغوی خبروي چې دمسایلو حل څه شی ده او وسایل باید په کومه طریقه استعمال او په کار واچول شي هغوی په مختلفو دلایلو سره عامه نظررامنځ ته کوي او دعامه نظر درامنځ ته کولو لپاره دمختلفو لارو څخه رادیو ، تلویزیون او اخبار څخه استفاده کوي دهیواد په مختلفوسیموکې دجلسو اومظاهرو په ذریعه سیاسي احزاب خلک دنوي معلوماتو څخه خبروي او عامه نظرخواهي رامنځ ته کیږي .

۲- سیاسي روزنه : سیاسي ګوندونه ولس دملکي مسایلو څخه خبروي او هغوی ته اصلي حقایق بیانوي دوی په خلکوکې دانتقادکولو احساس پیداکوي هغوی دخپلو فردي او ذاتي حقوقو او وجایبو څخه خبروي همدارنګه داساسي حقوقو دترلاسه کولو لپاره طریقي ور زده کوی چې په دې ډول دخلکو سیاسي روزنه او پالنه کیږي ګوندونه ملت دحکومتي اموراتو ، قانون جوړونې ، انتخاباتو باندې دانتقادکولو او دهغې طریقې ورته روښانه کوي په دې اساس ملت ته رایه ورکول ، دټاکنو اوکامیابی داصولوڅخه خبرتیا حاصلیږي .[11]

۳- د خلکو حکومت : موجوده او حاضر وخت د خلکو دور دی هر فرد په یوطریقه نه په یو طرقه د حکومت بازو دی ګوندونه د خلکو سره د خلکو د حکومت په جوړولو کی مرسته او کومک کوی خلک د خپلی خو

---

[11]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښې نماينده په خپله ټاکې او يو جمهوري حکومت جوړوي په مرکزي حکومت کې خپله شامليږي نو په دې ډول په مرکزي سطحه د خلکو حکومت په پښو ودريږي .

٤- مخالف ګوند : د سياسي ګوندونو په وجه معقول او متناسب جز پيدا کړي ، د واکمن يا په قدرت حزب پر پاليسيو باندي انتقاد کوي او خلکو لپاره د بهتره او غوره ترقي په برخه کې مدد ګار ثابتيږي . او عامه زهنونه ويښوي ، حکومت د غلطو کارونو څخه را ګرځوي او مخنيوي يې کيږي . که چيري حکومت بيا هم سيده او سم نه شو نو د ملت سره لاس ورکوي او د حکومت تخته را پرځوي . په پارلمان کې د صدر اعظم پر خلاف د عدم اعتماد رايه ورکوي او په نتيجه کې حکومت رخصتوي .

٥- غوره قيادت : هر ګوند په ټاکنو او انتخاباتو کې تر ډيره حده کوښښ کوي چه يو بهترين شخص نامزد کړي تر څو وکولی شي په ډيره اندازه رايې تر لاسه کړي په دې ډول ښه او د اهل اشخاص منتخب کيږي او يو غوره قيادت او رهبري را مينځته کيږي . افرادو ته د خپلو رايو د ښکاره کولو او ظاهرولو موقع او چانس په لاس ورځي . کوم خلک چه د بهتره انتخاب او استعداد درلودونکي وي خلک او ګوندونه هغوي د مشر په توګه انتخابوي او ټاکي يې . بلکه په ځينو وختونو کې هغه د خپل لياقت او استعداد پربنا خود بخوده مشر جوړيږي .

٦- يوالي او همکاري : سياسي ګوندونه د خپلو کارکونکو په مينځ کې يووالي او همکاري راپيدا کوي او همدارنګه څو ګوندونه سره يو ځاى کيږي يووالي او همکاري رامنځته کوي چه په دې ډول په ټولو کارکونکو کې ترتيب او نظم پيدا کيږي .دګوندونو پر اساس خلک مختلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظرونه اختیاروی،که چېړی ګوندونه اتحاد وکړی نو خلک هم د یووالی سوچ پیدا کوی ، نو ګوندونه دی چه په خلکو کی یووالی اوسیاسی پوهه راپیدا کوی چې په دی ډول دخلکودنظم سبب ګرځی.[12]

۷- مسؤلیت : کله چی یو ګوند قدرت ته ورسیږی نو دا ورته معلومیږی که چېړی دوی خپل مسؤلیتونه پوره نه کړی نو په راتلونکو ټاکنو کی دوی رایی نشی تر لاسه کولی . د دی لپاره هغوی خپل کارونه په پوره مسؤلیت سرته رسولو کی پوره کوښښ کوی .

۸- قوی حکومت : قدرت لرونکی ګوند همیشه د ملت د حمایت څخه برخمن وی .ځکه چه هغه دملت دطاقت په واسطه دقدرت ګټونکی شمیرل کېږی ،ددی لپاره دهیڅ یو انقلاب او پاڅون خطر نه احساسیږی نو پدی اساس هغه یو قوی حکومت دی .

۹- بشرغوښتنه :مخالفت دبشرفطری غوښتنه ده سیاسي ګوندونه دا غوښتنه پوره کوی .خلک په مختلفو ګوندونو کی شاملیږی او خپل اختلافی مسایل بیانوی هر ګوند د ګوندی مفادافتو او ګټو لپاره کار کوی .

دوهم جز: دسیاسي داحزابو تاوانونه:

۱- نادرسته وفاداری : د هر ګوند کارکونکی د خپل ګوند د غلطی یا صحیح خبری څخه دفاع کوی او د نورو ګوندونو کارونه غلط ثابتوی د دی ډول فکر په وجه په زینو وختونو کی ډیری ملی ګټی د شخصی ګټو قربانی کوی .

---

[12]: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ).حقوق اساسي مقایسه يي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده۷۷مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- دملی یووالی خاتمه : د خلکو په منځ کی مختلفی مخالفی سیاسی ډلی جوړیږی تر یوځو بل ته د شکست په ورکولو کی همیشه اماده وی . په دی ډول سره په هیواد کی نفرت ا و تفریق ،هرج او مرج پیداکیږی او حتی د کورنیو جګړو سبب ګرځی .

۳- د نظر د ازادی نقصان: د هر ګوند نماینده خپل د ګوند په هره معامله کی دفاع کوی البته دا دهغه مجبوری ده هغه د دی خبری خلاف او په مخالفت کی نه واقع کیږی دا ځکه چه دا د هغوی مجبوری ده نو په دی اساس ویلی شو چی د نظر آزادی ختمیږی .[13]

٤- اخلاقی کمزورتیا: هر ګوند بل ګوند ته د شکست ورکولو لپاره د بیلابلو لارو او طریقو څخه استفاده کوی چی په دی کی رشوت ، لالچ ، بي ایمانی او نور شامل د دی سره د خلکو اخلاقی حالت خرابیږی.

٥- عهده داری : د سیاسی ګوندونو هر هغه غړی ته وزارت ورکول کیږی کوم چه د ځان سره یو تعداد افراد او اشخاص لری او هر ګوند دا غواړی چی هغه چا ته وزارت ورکړی کوم چی د ځان سره یوه ډله خلک لری کیږدی شي هغه اهل د کار وی او یا نه وی هر غړی دا غواړی چی هغه خپلو پلویانو ته زیاتی چوکی ورکړی تر څو د هغه رایی پخي شی او همدارنګه د دی سره خوش باوری زیاتیږی .

٦- ناوړه مداخله : هر واکمن ګوند خپلو کارکونکو ته په ناوړه ډول مفادات ورکوی او په انتظامیه کی بی ځایه مداخله کوی د ځنو کارکونکو

---

[13]: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل).عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علوموپوهنځی .۹۴مخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې پوره کوی سیاسی ګوند خپلو کارکونکو ته بیلابیل جوازونه ، د ذخایرو دندی او کمپنی ورکوی .

۷- **مفادات یا ګټې :** سیاسی ګوندونه چې قدرت ته ورسیږی د هغه خلکو د ګټو لپاره کار کوی کوم چې په ټاکنواو یا د ټاکنو په دوران کی یی د هغوی مرسته کړې وی . او همدارنګه د ملی ګټو پر ځای شخصی ګټو ته ترجح ورکوی څرنګه چې د نور ملت په تاوان تمامیږی .

۸- **زیات مصارف :** سیاسی ګوندونه او حکومت د ټاکنو پر وخت لوی مصارف کوی تر څو په راتلونکی کی حکومت جوړ کړی . سیاسی ګوندونه په کروړونو روپی په اشتهاراتو ، د رایو په اخیستلو (په پیسو باندی د رایو رانیول) ، غونډو ، رشوت او دوکی لپاره مصرفوی . څرنګه چې د غریبو هیوادونو لپاره ممکن نه دی .

۹- **ګمراهی :** ځینې وختونو کی سیاسی ګوندونه خلکو ته غلط معلومات ورکوی نو هغوی ګمراه کوی د خپلو شخصی ګټو لپاره یی استعمالوی مثلاً په ۱۹۷۰ م کال په ټاکنو کی په شرقی پاکستان کی عوامی لیګ خلګو ته غلط او نادرست معلومات ورکړل او هغوی یی ګمراه کړل نو په دی اساس شرقی پاکستان (بنګله دیش) رامنځته شو.[14] (۲ – ص ، ۲۳۹ – ۲٤۳)

۸بحث: دسیاسي احزابو اهمیت:

سیاسي حزبونه په یو جمهوریت کې دبنیادي ستنو په شان رول لوبوي دجهوریت نوي نماینده ګان د دې تقاضا کوي چې زیاتې ابادي مستقیما

[14]: بشریه ،حسین. (۱۳۷۰ش هـ) . اموزش دانش سیاسي، نشر نګاه معاصر.مخ ۲۳۹-۲۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون جوړونه نشي کولاي ، دنماينده ګانو غوره کول،دپارلمان تشکېل،حکومت جوړونه او دهمدې قسم نور سياسي کارونه پرمخ نشي تللاي که سياسي حزبونه موجود نه وي زيات مشکلات پيدا کېږي همدا سياسي حزبونه خلک دخپل قوم له مهمومسائلو خبره وي او په جمهوريت کې دخپل خاص رول په اړه دوئ ته خبر ورکوي په جمهوريت کې داکثريت حکومت وي او د سياسي حزبونو نه غير د اکثريت درائې او نظريې معلومول ناممکنه ده حزبونه دخلکو په وړاندې دهيواد په مهمو مسلوباندې خپلې خپلې نظريې وړاندې کوي چې دکوم حزب سره دخلکو دمشکلاتو دحل لپاره ښه طريقه موجوده وي هغه حزب دخلکو اعتماد او باور لاسته راوړي او حکومت جوړه ونه کې ونډه اخلي په پارلماني نظام کې حکومت هغه چاته سپارل کېږي دکوم حزب چې په پارلمان کې اکثريت نماينده ګان ولري که دپارلمان دنماينده ګانو انتخابول دحزبونو په بنياد سره نه وي نو نماينده ګانو به خپلواک کانديد په طور پارلمان ته ځان رساو نو دنماينده ګانو په غوره کولوکې به ډير ځنډ کېده د وزير اعظم د انتخابولو تر دې سېوا بله دحل لاره نلري چې دپارلمان انتخابات دحزبونو په بنياد تر سره شي او داکثريت حزب والا مشر وزير اعظم مقرر شي.

دسياسي حزبونو داهميت په باره کې بعضې ليکوالان داسې وايې :

Lowellوايي دسياسي حزبونو دنه موجوديت په صورت کې دټولنيز حکومت تصور هم نشي کېداي ځکه چې دحکومت اختيارات دخلکو داکثريت په خوښه باندې يوې خاصې ډلې يا حزب ته ورکول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mac Ivel وايی دسياسي حزبونو دوجهې په اصولو باندې خلک اتفاق ته رسيږي او پاليسي خپلې اخري درجې او اخري حد او منزل ته ځان رسوي دپارلمان ټول نظام د سياسي حزبونو دپيدابښت څخه روسته پيدا شوي دي که سياسي حزبونه نه واي نو پارلماني نظام او د دې ادرې به هم نه واي دهمدې ادارو په واسطه يو حزب اقتدار ته رسيږي.

خو بعضې ليکوالان سياسي حزبونه دجمهوريت لپاره نقصان بولي لکه روسوواي:

سياسي حزبونو ته هيڅ ضرورت نشته او دخلکو رائي دي مستقيما ظاهري شي خو دسياسي حزبونو دموجوديت په صورت کې عام اختيارات بيا ناممکنه خبره ده بعضي نو رفلاسفه هم سياسي حزبونو والا سيستم نه خوښوي.

د سياسيت پوهانو له ډلې څخه جورج واشنګټن دسياسي حزبونو په خلاف خپله رائيه ورکړي ده او دامريکا خلکوته يې دحزبونودسستم نه دلري اوسيدو فکرورکړی دي هغه په دي باور دي چې دسياسي حزبونو سيستم دعامه او قومي ګټو دساليمت لپاره تاواني او نقصاني دي.

بعضي سياسي حزبونه او اداري دبعضي ناوړو عملونو سره سره هم ډير ضروري او مهم دي د روسو او جورج واشنګټن او داسي نورو خلکو دسياسي حزبونو نه خووښول په خپل ځاي خو دموجوده سياسي نظام دپاره نه صرف دسياسي حزبونو ضرورت ډير زيات ليدل کيږي بلکې دهغوي مؤثر فعاليت هم ډير ضروري دي.

دجمهوريت او سياسي حزبونورابطه دومره نژدي دي چې ورته لازم او ملزوم ويلاي شو او دجمهوريت قيام دسياسي حزبونو په واسطه کيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

حزبونه هم په جمهوريت کې خپلي سترګي خلاصوي په يو هيواد کې دسياسي حزبونو وجود د دي خبري هنداره ده چې خلکو ته دخپلي راي ورکولو او متحده اقدام اجازه ورکوي که جمهوريت نه وي او په يو هيواد باندي ديو پاچا امر چلیږي نو خلکوته به يو ځل دخپل نظر موقع ورکول کېده دواړه به همدا کوشش کوي چې په هيوادکې سياسي کارونه په سمه توګه کنترول کړي په امريت کې صرف يو حزب وي چې د زړه له کومي د خپلو کارونو حمايت کوي مخالفينو ته دظلم او تشدد په واسطه جزا ورکوي. په همدي قسم جمهوريت سياسي حزبونه منځ ته راوړي . که په جمهوريت کې سياسي حزبونه نه وي نو داسي اداره به نه واي چې دخلکو له رايو څخه خبر واخلي ، نه به چا دخلکو رهنمايي کوله او نه به ورته دسياسي تربيي موقع لاسته ورتله، سياسي حزبونه خلکو کې مختلفي نظريي خپروي کومه رايه چې دخلکو خوښه شي نو اقتدارته رسيدلي حزب په همغو رايو خپله پاليسي په مخ وړي دا يو نفسياتي او فطري اصل دي چې دتمامو خلکو ذهن په يو طرف باندي متحد نه وي.

دهر شخص خوښه او ناخوښه او دهغه سوچ دنورو څخه مختلف وي هغه مشکلات د خپل نظر له نګاه ګوري کله چې په دي مسلو دځو نفرو نظريه متفقه شي نو هغه يو ګروپ جوړوي که د دوي سوچ او نظريه په عوامو کې اکثريت پيدا کړي نو اقتدار ته رسيدلي شي دمختلفو ذهنونو او سوچو پر اساس خلک په مختلفو ټولګيو ويشل کېږي دسياسي لحاظه همدا سم اتحاد سياسي حزبونه منځته راوړي. په هم نظره خلکو کې اشتراک پيداشي او دخپل قوم دکاميابي لپاره کار کوي د اکثريت په سوچ او فکر کې ديو خاص حزب ګټه په نظر کې نه وي ټولنيز نظام زمونږ دسياست لپاره جز

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاینفک دي دهغه دقوي تنظیم ډیر ضرورت لیدل کېږي. که چېري دبي تعلقه او بي نظمه سیاسي حزبونه جوړ شي چې د اصل پرستي پرځاي موقع پرستي ته ترجیح ورکوي کار کوونکي اشخاص يي مخلص نه وي دجمهوریت دلاري اغزي جوړيږي . دجمهوریت دارمدار په باامنته سیاسي حزبونو پوري تړلي دي. دقوي سیاسي حزبونو په موجودیت کې قوي سیاسي نظام رامنځ ته کېدای شي.[15]

پاکستان کې جنرال ضیاءالحق په کال ۱۹۸۵ په غیر حزبي ډول انتخابات تر سره کړل چې په مکمله توګه ناکام او نقصاني وو، هر کاندید په خپل ذاتي حیثیت سره په انتخاباتو کې ونډه واخیسته، انتخاباتي مصارفو دکاندیدانو ملا ور ماته کړه دسیاسي حزبونو په نه موجودیت کې کاندیدان د انتخاباتو ټول مصارف پخپله ذمه اخلي ، منتخب شویو کاندیدانو په مقننه قوه کې دکاندید وزیر اعظم محمد خان جونیجو په حق کې خپل وټونه واچول دکاندیدانو دمطمئن کولو لپاره دهغو ښه نوازش وشو بعضو ته يي يو څه مادي شیان هم ور وبښل دسیاسي حزبونو دنه موجودیت په صورت کې دحکومت په جوړونه کې زیات مشکلات رامنځ ته شوی همدا وجه وه چې په ۱۹۸۸ کې انتخابات دسیاسي حزبونو په بنیاد تر سره شول دپاکستان د دي مثال څخه واضح شوه چې د جمهوري ادارو دمناسبي کار کرده ګي لپاره دسیاسي حزبونو موجودیت ته اشد ضرورت لیدل کېږي

Parties are inevitable No free country has been without them they bring order out of the chaos of a multitude of the voters.

[15]:نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس . ۱۰۵مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

حزبي نظامونه:

دنړۍ په مختلفو هیوادونوکې مختلف حزبي نظامونه وجود لري لکه دوه حزبي نظامونه،څوحزبي نظامونه او همدارنګه یوحزبي نظام چې هریو یې په خلاصه ډول مطالعه کوو.

مخکې ترهرڅه لازم دي چې لومړي خپله حزبي نظامونه وپېژنو :

دهغو حزبونو مجموعه چې په انتخاباتو کې شراکت کوي،پارلمان ته لار پیدا کوي او حکومت په لاس کې اخلي دیو هیواد حزبي نظام بلل کېږي.

په عموم کې مونږ دوه نوع حزبي نظامونه پېژنو چې یو یې رقابتي حزبي نظامونه او بل یې غیررقابتي حزبي نظامونه دي او د دواړو له جملې څخه تنها رقابتي حزبي نظامونه دیموکراتیک ګڼل کېږي او غیر رقابتي او یوحزبه نظام دیموکراتیک نه ګڼل کېږي چې هر یو به یې په دې توګه وڅېړو.

۱مبحث- رقابتي حزبي نظامونه:

پدې نوع نظامونو کې حتمًا داحزابوتعداد دیو څخه زیات وي او همدغه احزاب پخپل منځ کې سره رقابت لري چې په دوه ډوله دي چې یو حزبي او دوه حزبي نظامونه دي.[16]

---

[16]: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل). عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علومو پوهنځی .۹۹مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱جز: دوه حزبي نظامونه:

دوه حزبي نظامونه په حقیقت کې دیو څو حزبي نظام څخه عبارت دي چې په دې ډول نظامونو کې دسیاسي صحنې اصلي لوبغاړی دوه حزبه وي چې دغه دوه ډوله نظامونه په حقیقت کې په انګلستان کې رامنځ ته شوي دي چې د ویګ او توري بیا لیبرال او محافظه کار او باالاخره کاریګر او محافظه کار احزاب رامنځ ته کېږي په انګلستان کې اول دوه حزبه (محافظه کار او لیبرال دشلم قرن په اوله ربع کې درې ګونې حزبي نظام چې محافظه کار،لیبرال او کاریګر احزابو څخه تشکېل و او باالاخره کاریګر حزب په کامله توګه دلیبرال ځاي نیسي او دوه ګوني حزبي نظام رامنځ ته کوي چې محافظه کار او کاریګر دي نو له همدې کبله دوه حزبي نظام کم او زیات په انګلستان کې رامنځ ته شوي دي په دوه حزبي نظامونو کې دثالث کوچني حزب اویا موقت ایتلاف شتون هم امکان پذیره وي دمثال په ډول دلیبرال ګوند تر اوسه هم شتون لري که څه هم دعوامو په مجلس کې کوم اهمیت نلري د امریکا په متحده ایالاتوکې دیموکراتان او جمهوري غوښتونکې دوه اصلي حزبونه دي که څه هم بعضې کم اهمیته نور کوچني احزاب هم شتون لري د دوه حزبي نظامونو قاطعیت او شفافیت د دې سبب شوي چې اکثره سیاست پوهان اوس دوه حزبه دښې او بهترینې زنده ګې لپاره اصلي لامل ګڼي.

۲جز-څوحزبي نظامونه:

هغه نظام ته ویل کېږي چې په هغه کې دسیاسي صحنې اصلي لوبغاړي له دوه حزبونو څخه زیات وي په دغه ډول نظامونو کې څو حزبونه له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبله چې په يواځې ډول هيڅ ګوند نشي کولاي چې اکثريت لاس ته راوړي ، نو يو ايتلافي حکومت جوړه وي که څه هم د دا ډول زياتو احزابو شتون په حقيقت کې د ديموکراسۍ ډېلي کولو لپاره ترهرڅه ښه لاره ده ځکه چې دلته رايه ورکونکې د دوه ډلو دفکر پابند نه پاتي کېږي او مجبور ندي چې حتمًا به ديو دفکر سره ځان عياره وي ، بلکې دلته مختلف ګوندونه چې دمختلفو افکارو لرونکې وي وجود لري او رايه ورکوونکې کېداي شي چې ديو نه يو ګوند دافکارو سره موافقه ولري ولې دسياسي ثبات له نظره دمتعددو احزابو شتون پخپله يوه منفي نقطه ده دغه ډول نظامونه اکثره په ايټاليا او فرانسه کې وجود لري او هيڅ کله هم په ايټاليا کې دحکومتونو عمر يو کال ته نده رسېدلي دفرانسې په دريم او څلورم جمهوريت کې دحکومتونو عمر دشپږو مياشتو څخه نده زيات شوي په سرعت سره دحکومتونو بدلون دهيواد په اداره کې دتزلزل سبب کېږي او دبې نظمي زمينه مساعده وي.[17]

۲مبحث: غير رقابتي حزبي نظام:

۱جز:يو حزبي نظام:

له هغه نظام څخه عبارت دي چې دحکومت ټولې واکې ديو حاکم حزب په لاس کې وي په دغه ډول نظامونو کې د ديموکراسۍ يوه مهمه برخه (رقابت) وجود نلري او يو حزب ټول اختيارات په لاس کې لري د دغو نظامو بعضې طرفداران واي چې يو حزبي نظام کې عيننآ لکه ديوې

[17]: نقيب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سياسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس ۹۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ جوړښت اونظام لري څرنګه چې کورنۍ په طبعي شکل پیدا کېږي نو ځکه یوحزبي نظام هم طبعي نظام دي او په بعضې یو حزبي نظامونو کې دیو ګوند ترڅنګ نور رقیب ګوندونه هم وجود لري ولې سیاسي صحنې ته درسېدو امکان یې هیڅ هم نه وي ځکه ټول قدرت دیو حاکم حزب په لاس کې وي او دغه نور کوچني ګوندونه په اسانۍ سره سرکوبه وي د دغه ډول نظامونو مثال په پخواني شوروي اتحاد کې دکمونیست حزب اولني یو حزبي نظام دي همدارنګه د اول نړیوال جنګ نه روسته ترکېه،المان،ایټالیا،هسپانیه،پرتګال او دنړۍ ځو نورو هیوادونوکې هم یو حزبي نظام حاکم شوهمدارنګه په کمونیستي چین،یوګوسلاویا،چکسلواکېا،رومانیا،بلغارستان، مجار ستان اوځو نورو هیوادونو کې هم یو حزبي نظام یا دکمونیست حزب تر رهبرۍ لاندې متحدې جبهې وجود لري.

۲جز-دیو حزبي نظام خصوصیات:

۱: یوحزبه آمریت: پدې نظام کې قانوناً دیو حزب دجوړېدو اجازه وي دنورو حزبونو دتشکېل موقع نه وي همدا یو حزب د ټولو اختیاراتو مالک وي دحکومت ټولې ادارې لکه انتظامي مقننه ،عدلیه دهمدې حزب ترلاس لاندې خپل کارونه په مخ وړي په روسیه کې سپیریم سویټ قانون جوړونه کوله اودقونسل ټول انتظامي کارونه پرمخ وړل چې داټول دکمونیست حزب په هدایت ترسره کېدل ډاکټر فایز لیکي چې دکمونیست حزب د مرکزي کمېټې درایو مطابق عمل کېږي سیریم سویټ به دهغه قوانینو چې مرکزي کمېټې به ورته وړاندي کول توثیق کاو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا وجه ده چې په کال کې دهفتې ،نیمي هفتي په اجلاس سره د روس په شان وسیع ترین هیواد دقانو سازي ټول اومور ترسره کېدل.

۲: په اظهار باندي پابندي: دخلکو ته د رایو داظهار هیڅ حق نشته که کوم فرد یا ګروپ په امریت تنقید ونیسي نو سخته سزا ور کول کېږي تر دي چې که دحزب کوم شخص داختلاف جرآت وکړي نو کتل کېږي معوملي اختلاف هم دغداري مترادف ګڼل کېږي.

۳ : واحد نامزاد: په یو حزبه نظام کې انتخابات دنمایش لپاره کېږي. په روسیه کې خلکو ته مختلف نماینده ګان نه وي حزب دکمونیست حزب نامزاد شخص وي چې خلک دهغه په حق کې یا خلاف رایه اچونه کو ي.

۴: دحزب د ارکانو محدودیت: دجمهوري حزبونو دنظام په شان په یو حزبه نظام کې هم هر اتباع ته دحزب د شمولیت موقع په لاس نه ورځي. دحزب کفیت ترمخصوصو خلکو پوري محدود وي چې دوي هم د ډیر سختیو روسته په حزب کې شامیلیږي.

۵: غیر ذمدار حکومت: یو حزب خلکو ته ځواب نشي ورکولاي او نه هم د اکثرثت مطابق خپله پالیسي پر مخ بیولاي شي دوي عوامو ته هدایت کوي او هغوي د اصولو مطابق په ژوند تیرولو باندي مجبوروي او حزب په ټولو اومورو باندي نظر کوي.

۶: دقدرونو فقدان: جمهوریت،ازادي او تنفیذ په نامه کوم عنصر موجود نه وي له حقیقي جمهوري
قدرونو نه معاشره خالي وي او د خلکو د ذهنونو په نشونماکې کمي وي.[18]

---

[18]: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقایسوي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده ۷۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳مبحث ـ د دوه حزبي نظامونو ګټې او نواقص:

۱ جز: د دوه حزبي نظامونو ګټې:

په دوه حزبي نظامونو کې چون ټول وزيران ديو حزب (حزب اکثريت) څخه وي نوځکه دخورا استقامت څخه برخورداره وي اويوه باثباته کابينه جوړه وي دباثباته کابينې په اساس دحکومت ثبات هم ډېر وي او داسې هم ندي لکه چې په کثيرالحزبي نظامونوکې چې هرحزب د وزارت دچوکۍ دلاسته راوړلولپاره هڅه کوي او حکومت يونوعه کمزوري سره مخ کېږي.

په دوه حزبي نظامونوکې د ديموکراسۍ تمثيلونکې يو واقعي نظام رامنځ ته کېږي او خلک په اسانۍ سره خپل نماينده ګان ټاکې او دزياتو سياستونو ښکار نه ګرځي د دې سره چې په دوه حزبي نظام کې د ديموکراسۍ يو واقعي تمثيلونکې نظام رامنځ ته کېږي ترڅنګ يې يو قوي اپوزيسيون (مخالف حزب) هم رامنځ ته کېږي چې دحکومت کړنې او نيمګړتيا وې په خورا دقت سره ځاري.

لاسکې د دوه حزبه نظام دښه والي په هکله واي چې (دوه حزبه نظام يواځينۍ لاره او طريقه ده چې خلک کولاي شي دانتخاباتو په دوران کې په مستقيم ډول خپل حکومت انتخاب کړي)

د دوه حزبي نظامونو بله ګټه داده چې پدې ډول نظامونو کې هرڅوک دمسؤليت احساس کوي او لکه کثيرالحزبي نظامونه داسې نه وي چې يو پربل باندې ملامتيا ور اچوي او هر څوک خپل ځان پاک او بې مسؤليته ګڼي ولې په دوه حزبي نظام کې همدا دوه حاکم حزبونه مسؤل دي نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هريو ځان شرمنده ګي څخه ساتي او کارونه په ښه دقت سره مخ پر وړاندې بيا يې.[19]

۲جز: د دوه حزبي نظام نواقص

د دوه حزبي نظامونو يولوي نقص دمقننه قوې د اعتبار له منځه وړل دي ما نا دا چې په دوه حزبي نظام کې اجرايه قوه په مقننه قوې غلبه پيدا کوي او د مقننه قوې اعتبار په شدت سره له منځه وړي، او درآيې ورکونکو لپاره صرف دوه نظريې موجودې وي اويوه غير ديموکراتيکه فضا رامنځ ته کوي دهيواد وګړي صرف په دوه حزبونو پورې محدود پاتې کېږي او د وګړو هغه مفادات چې د دې حزبونو دحلقې څخه دباندې وي همداسې پاتې کېږي او عام وګړي ورته رسيده ګي نشې کولاي پداسې حال کې چې په کثيرالحزبي نظامونو کې کېداي شي چې يو نه يو حزب هغه غوښتنو ته رسيده ګي وکړي او دخلکو ضروريات رفع شي.

په دوه حزبه نظامونو کې اکثره د اوسني فکر خاوندان ځان لوړ صلاحيت ته نشي رسولاي ځکه چې د حزب پخواني مشران ورته دصلاحيتونو داظهار موقع نه ورکوي همدارنګه دغه حزبونه مداومت پيدا کوي او پدې متيقين وي چې نور احزاب ورسره شتون نلري نوځکه هغه پالېسي چې دوي جوړه کړې عملي کوي او د قوم ذهنونو څخه استفاده نه کوي نو ځکه خو کېداي شي چې پدې نوع نظامونو کې کوم نوښت رامنځ ته نشي او د دې ترځنګ دملت دمغز څخه هيڅ استفاده نه کېږي نو ځکه خو هم د دې امکان شته چې دخلکو ذهنونه د رکود سره مخ شي ، په دوه حزبه

---

[19]: بويکو،ولاديمر.(۱۹۹۳م).دولت واپوزيسيون درافغانستان،ژباړن عزيز اريانفر،بنګاه انتشارات ميوند،کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامونو کې پواځې د دوطبقو یا د دوفکرو والا قدرت ته رسیږي او کېداي شي چې دعوامو یوه برخه دیو فکر سره هم علاقه ونلري نو ځکه خو عدالت پکې په ښه توګه نشي تآمین کېدلاي ولې په کثیرالحزبي نظامونو کې بیا کېداي شي چې عوام دیو حزب سره نه دبل حزب سره خوبه همنظره وي ځکه هلته خورا حزبونه او خورا زیات افکار موجود وي.[20]

په هر حال اکثره علماء دڅوحزبي نظامونو څخه بیا هم دوه حزبي نظام په مراتبو بهتر ګڼي او دلیل دا راوړي چې په دې نوع نظامونو کې دیو قوي اپوزېسیون په شتون کې چې د دیموکراسی دتحقق سازمانونو څخه یو مهم سازمان دي دهیواد پرمختګ په ښه ډول امکان پذیره دي.

۴مبحث:د څو حزبي نظامونوګټې او نواقص:

۱جز دڅو حزبي نظامونو ګټې: سره د دې چې څو حزبي نظامونو په کلي ډول خپل اهمیت دلاسه ورکړي دي ولې بیا هم دیو لړ مزایا وو څخه برخمن دي د دوه حزبي نظامونو نواقص په حقیقت کې دڅو حزبي نظام مزایاوې دي لکه په څوحزبي نظامونو کې چې کله دڅو احزابو څخه حکومت جوړیږي د اجرایه قوې دیکتاتوري ختمیږي همدارنګه مقننه قوه خپل استقلال پیدا کوي عوامو ته په پارلمان کې دخپلې خوښې د استازو د انتخاب زمینه مساعدیږي همدارنګه دعوامو لپاره په پارلمان کې خپل مدافعین پیدا کېږي عدالت برقراریږي دعوامو منافع تآمین کېږي د دې ترڅنګ دعوامو ذهنونو څخه ښه سالمه استفاده هم کېږي .

---

[20]: این قلي يور. (۱۳۹۰ش هـ). دکتر،جامعه شناسي سازمان ها، تهران .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲جز دڅو حزبي نظامونو نواقص: د دوه حزبي نظامونو ښه والي په حقیقت کې د څوحزبي نظامونو بدوالي دي په هرحال د څو حزبه نظام بدوالي دارنګه بیانولای شو.

څوحزبي نظامونه کې دهېواد مقننه قوه د دسیسو ښکار ګرځي.

په څوحزبي نظام کې په دایمي ډول دحکومت بې ثباتي وجود لري چې دغه بې ثباتي دحکومت اداري کارونوته زیان رسوي.

دیو قوي مخالف حزب (اپوزیسیون) دزیاتو حزبونو په شتون کې څرنګه چې لازم دي هغه شان رشد او توسعه نه پیدا کوي.[21]

دریم فصل

دفشار ګروپونه:

دفشار ګروپونه، ذي نفوذه ډلې،منفعتي ډلې او عقیدتي ډلې په عموم کې دفشار ګروپونو مختلف عناوین دي مګر بعضې لیکوالان دهغوی ترمنځ فرق ته قایل دي چې وروسته به یي واضح کړو.

دحزبونو او فشار ګروپونو ترمنځ دوه مهم او اساسي فرقونه وجود لري.

یو یې داچې سیاسي احزاب درسمي سازمان او جوړښت لرونکې وي چې دفشار ډلي په رسمي توګه د داسي جوړښت په لرلو مکلفې ندي.

---

[21]: کویتي،مجله المجتمع .(۱۳۷۹ش هـ).احزاب اسلامي ومشارکت پارلماني،ژباړن، محمد ملازاده ، نشر احسان ، تهران .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم داچې سیاسي احزاب په ښکاره او رسمي توګه دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره هلې ځلې کوي پداسي حال کې چې دفشار ګروپونه دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره په ښکاره توګه فعالیت نه کوي د دي ترڅنګ دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو تر منځ یو سلسله فرقونه شته چې په ځانګړي عنوان کې به یي بیا په خپل نوبت سره مطالعه کړو.

دفشار ګروپونو جوړښت نه لرل د دي ګروپونو مطالعه سخته کړي ده په ځانګړي ډول د دي ګروپونو متعدد والي.

لومړی مبحث- دفشار ګروپونو تعریف او دهغوي متشکله عناصر:

دفشار ګروپونه هغه سازمان دي چې د خپلو منافعو د دفاع لپاره په دولتي او عمومي قدرت باندي فشار راوړي تر څو دهغوي تصمیمونه دخپلو منافعو سره عیار کړي او یا هم دمشترکو هدفونو لرونکې اشخاصو یوځای والي چې دخپلو هدفونو دتحقق لپاره دسیاسي لاري څخه چې په عمومي قدرت باندي نفوذ ولري هلې ځلې کوي [22]

زیګلر دفشار ګروپونه دارنګه تعریفوي(دخلکو منظمه ډله ده چې دخپلومنافعو دلاسته راوړلو لپاره سره یوځاي کیږي او دحکومت په تصمیمونو نفوذ واردوي بي له دي چې خپل غړي دي دحکومت رسمي مقامات وټاکې.

[22]:قرضاوي،یوسف،اخوان المسلمین هفتاد سال دعوت ترتیب وجهاد، ژباړن،عبدالعزیز سلیمي، نشر احسان خیابان خسرو۸۴مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفشار ګروپونه په سیاست کې نوي پدیده نده بلکې کولاي شو چې له ډیر پخوا او همدارنګه په هر نظام کې یې شتون پیدا کړو ولي د دغو ډلو علمي پیژندنه اوڅیړنه پخپل ذات کې نوي رامنځ ته شوي ده. دلومړي ځل لپاره آرتور بنتلي په خپل کتاب کې د (روند حکومت) کوم چې په ۱۹۰۸ میلادي کې نشر شو دفشار ګروپونه په منظمه توګه بر رسي کړي دي اما دي موضوع ته پراخه علمي توجه په ۱۹۴۵م کال کې شروع شوه.

دفشار ګروپونه دري عمده متشکله عناصر لري ۱: سازمان(جوړښت) ۲: له منافعو څخه دفاع ۳: دفشار اعمال چې هریو به یې په دي ډول مطالعه کوي.

اول جز سازمان(جوړښت) : بعضي لیکوالان دفشار ګروپونو دخود جوشه فعالیتونو او غیر سازمان یافته فعالیتونو دبیلوالي لپاره سازمان او جوړښت ضروري ګڼي ، اما بعضي لیکوالان هر اجتماعي حکومت چې پر دولت یاسازمانونو او احزابو باندي دفشار را وړلو سبب کيږي دفشار دګروپو تر نوم لاندي طبقه بندي کوي. آلموند او پاول دجوړښت له کبله دغه ډلې په څلورو اقسامو طبقه بندي کوي .

الف: بي نوم اونښانه منفعتي ډلې :چې په خود جوشه او ناپایداره توګه عمومًا دتاوتریخوالی ډک فعالیتونو سره څرګندیږي.

ب: غیر ډلیزیي منفعتي ډلې: غیر رسمي او غیر ارادي ډلي دي چې ده اعتقادي او جغرافیوي پیوندو په اساس سره یوځاي کيږي او صحني ته حاضریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج: رسمي منفعتي ډلي: هغه ډلي دي چې په رسمي قالب کې ځرګندیږي لکه پارلمان چې په عین وخت کې رسمي وظیفو د اجرا سره سره دفشار د ډلي په څیر هم عمل کوي.

د: منطقه یي ډله اییزي منفعتي ډلي: لکه ارادي سازمانونه چې دبعضو ډلو له منافعو څخه د دفاع په خاطر تشکیږل شو ي دي.

ځرګندیږي چې حد اقل د سازمان او جوړښت لرل حتمي دي ، ترڅو وکولاي شي دمورد نظر ډلي حدود مشخص کړي شي.

دوهم جز له منافعو څخه دفاع: دفشار ګروپونو لپاره یوائې جوړښت او تشکیږل کافي ندي بلکې دعکس العمل او مبارزي اداره او همدارنګه دفشار دایجاد وجود ولري ځکه یو تفاوته سازمان دهیڅ اثر منشا نشي کیداي سازمان باید دخپلو اهدافو سره دځینو دمنافعو څخه دفاع کوونکې وي ، له بل پلوه دمنفعت مفهوم هم روښانه ندي اکثره امریکایي لیکوالان منفعت هغه پراخه مانا او مفهوم چې په واقیعت کې دمختلفو علاقو لرونکې وي په نظر کې نیسي چه نتیجه کې دمنفعت څخه باید تنها دا برداشت ونشي چې منفعت یوائې مادي برخه لري.[23]

[23]: دولت یار،دولت.(۱۳۷۸ش هـ). نظام های معاصر،انتشارات سعید، کابل .۱۱۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم جز- دفشار تطبيق: دسياسي فعاليتونو له انواعو څخه يو هم دپخواني مروج عمل پر موجوده سياسي قدرت باندې دفشار اعمالول دي. دجوړښت،ايډيالوژي،سياسي،فرهنګي اوبعضي نور ډير عوامل دفشار ګروپونو په عکس العملونو کې مؤثر واقع کېږي.په هغه ټولنه کې چې دعمومي او سياسي فرهنګ سطحه ټيټه وي دفشار ګروپونه هدف ته درسيدو لپاره له هيڅ نوع وسيلي څخه صرف نظر نکوي،دتهمتونو واريدول، دافرادو شخصي ژوند حوزي ته داخليدل، بي حرمتي دهغو عواملو له جملي څخه دي چې په روسته پاتي ټولنو کې دفشار ګروپونو او حتي سياسي احزاب ورڅخه استفاده کوي او متنفره سياسي فضا رامنځته کوي چې د دې ناخوالي اولينه نتيجه داوی چې افراد دسياست او نورو ټولنيزو فعاليتونو څخه صرف نظر کوي.

څلورم جز-استقلال: بعضي ليکوالان دفشار ګروپونو په استقلاليت باندي هم تاکېدکوي که کومه ډله دبلي ډلي يا حزب ترنظارت لاندي وي هغه بايد دفشار ګروپ ونه ګڼل شي بلکې په حقيقت کې دغه ډله دهغي ډلې چې دي يي ترنظارت لاندي وي دهغوي دفشار دتطبيق وسيله ده لازم دي چې دفشار ډله دومره استقلاليت ولري چې دخپلو سترتيژيکو اهدافو لپاره تصميم ونيسي ترڅو وکولاي شي چې اقلاً دغه ډله دفشار په ګروپونو کې قرار ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ مبحث-دفشار ګروپونو ځانګړتیاوي:

اول جز- شخصي نفع(مفادات): شخصي نفع په حقیقت کې دفشار ګروپونو درامنځ ته کېدو وسیله ده. دمشترکو ګټو لرونکې خلک سره جمع کېږي ترڅو داسي ډله جوړه کړي چې دخپلو ګټو لپاره مبارزه وکړي.

دوهم جز-پټه سیاسي څیره: دفشار ګروپونه نه غواړي چې خپله سیاسي څیره په ښکاره څرګنده کړي نه یواځي داچې خپله سیاسي څیره نه څرګندوي بلکې کله کله په ښکاره ډول سیاسي صحنې ته په راتګ سره شرمیږي.همدارنګه دفشارګروپونه دسیاسي او غیر سیاسي فعالیتونو په منځنۍ سطحه کې قرار لري. [24]

دریم جز- دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق: سیاسي احزاب دزیاتو خلکو جمع والي دي او دهیواد په سیاستونو کې په ښکاره ډول حیاتي نقش لوبوي اما دفشار ګروپونه محدود محفل لري دپردي ترشا خپل نقش لوبوي سیاسي احزاب په سیاست کې شرکت لري ځکه دهغوي ماهیت سیاسي دي اما دفشار ګروپونه داسي ندي ، حزب دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو هڅه کوي اما دفشار ګروپونه دا هدف نلري.
دو ورژه دفشارګروپونو او احزابو په اړه داسي لیکي(احزاب دتاریخ په معینه دوره(شلم قرن) کې په دیموکراسي نظامونو کې رامنځ ته شو ي دي اما دفشار ګروپونه په هره دوره او هر نوع رژیمونو کې لیدل کېږي دفشار ګروپونو حدود دسیاسي احزابو دحدود څخه کم دي په حقیقت کې احزاب هغه سازمانونه دي چې دسیاسي قدرت دلاسته راوړلو لپاره رامنځ

---

[24]: آلن ر ، بال .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قوس۱۸۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته شوي دي برعکس دفشارګروپونه غیرسیاسي سازمانونه دي چې سیاسي فعالیتونه یي په قدرت باندي نفوذ نلري.

څلورم جز-دفشار ګروپونه سیاسي او یا نیمه سیاسي دي: بعضي دفشار ګروپونه چې اوړ مهاله منافع څخه حمایت کوي سیاسي دي او هڅه کوي داعضاو دمشترکو امتیازاتو دتامین لپاره په سیاسي بهیر کې مشارکت کوي، اما بعضې له دغو ډلو څخه د اعتقادي ،مذهبي اویاهم له بشر دوستانه اهدافوڅخه حمایت لپاره په موقت ډول تشکېلې شوې دي او دهغوی فعالیتونه په حکومتي فعالیتونو پورې نه مربوطیږي.

پنځم جز- جهانشمول والي: دفشار ګروپونه جهانشموله دي اودنړی په هرېواد کې شتون لري.

دریم بحث: دفشار ګروپونو پېژندنه او یشنه (تقسیم بندي):

لکه څرنګه چې مو مخکې هم و ویل چې دفشار دګروپونو متعدد والي د دې ګروپونو پېژندنه خورا سخته کړي ده خو بیا هم په هرحال علماء د دغو ګروپونو په پېژندنه کې ارام ندي پاتي شوي او خپلې هڅې یې جاري ساتلي دي او بالاخره دخپلو زیاتو هڅو نه روسته یې د دغو ګروپونو تقسیم بندي دڅو معیارونو په نظر کې نیولو نه روسته په دې ډول کړي ده.

الف- د فشار ګروپونو ویشنه د داخلي جوړښت له کبله:

په لومړي سرکې کولاي شوچې دفشار ګروپونه به دهغوئ د غړو په اساس په لویو او کوچنیو ګروپونو تقسیم کړو او بیایې دعضویت دځانګړني په اساس هم تقسیم کولاي شو چې ارادي او غیر ارادي دي. په ارادي ډلو کې اشخاص دیخوانیو معلوماتو او خبرتیاوو په لرلوسره دیوې ډلې په تشکېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یوځای کېږي. اما په غیر ارادي کې د ډلې شتون دهغو دغړو له ارادې سره کوم تړاو نلري لکه دخپلوانو او دوستانو ډلې . . . .

ب-دفشار ګروپونو ویشنه د منافعو او اهدافو په اساس:

له دې زاویې څخه کولای شو چې ګروپونه په مادي او معنوي ډلو تقسیم کړو.

1-مادي (منفعتي ډله): معمولًا دغه نوع ډلې حرفه یې او شغله پېشه وي چې دهغه خطرونو څخه دفاع کوي کوم چې د دوي شغل او دپېشې ته متوجه وي. د دوي له ډلې څخه کارګرې او کارفرما اتحادیې دخاص اهمیت لرونکې دي چې دسرمایه دارې ټولنې دوه اساسي طبقې تشکېلوي. دغه اتحادیې دسیاسي حزبونو له قدرتمندو متو څخه هم حسابیږي.مثلًا په فرانسه کې دCGT اتحادیه چې دکمونیست حزب او همدارنګه دCFDT اتحادیه چې دسیوسیالیست حزب سره تړاو لري. د دې ترڅنګ دالمان CSA اتحادیې کنفدراسیون چې دسوسیال دیموکرات حزب سره سیاسي تړاو لري.[25]

۲-دمعنوي منافعو دمدافعینو ډلې: د اولې ډلې برعکس غیرمادي ډلې دي چې د عقیدتي، مذهبي،روشنفکري وغیره وته شاملي دي. د دغو ډلو نمونې لکه دښځو طرفداران پخواني جنګ جویان(دوم نړیوال جنګ) او همدارنګه دعلم او فرهنګ سازمان چې دغه ټول بیا دکارګري او دهقاني طبقي سره بلا فرق لري.

ج-دفشار ګروپونو وېشنه د غړو(اعضاو) دحقوقي شخصیت له کبله:

---

[25]: امجد، محمد.(۱۳۸۸ش هـ). سیاست وحکومت در ایالت متحده، تهران .۹۸مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته کولاي شو چې دعمومي او خصوصي ډلوترمنځ فرق ته قائل شو. هغه ډلې چې داوسېدونکو (شهروندان)اشخاصوپه نوم سره تشکېل شي دخوصي ډلې څخه عبارت دي.او هغه دولتي سازمانونه چې دیوې خاصې منافع لرونکو په نوم په نورو دولتي نهادونوباندي دفشار په اعمالو لاس پوري کوي او حتي له تهدیدونو څخه هم ویره نلري عمومي ډلې ګڼل کېږي.

دمثال په ډول لکه څرنګه چې دنشر شویو اسنادو او دمدارکو څخه څرګندیږي چې په کال ۱۹۶۳ د امریکا دجمهور ریس وژنه د دغه هیواد څارګرې اداري CIA او پنتاګون لاسته راوړنه وه.د دې عمل تفسیر دادي چې دامریکا نظامیان او د CIAغړي د امریکا او شوروي له نژدي سیاست څخه کوم چې د دغو دوه (CIA او پنتاګون) دنفوذ دکموالي سبب کېږي ناخوښه دي. همدارنګه کولاي شو چې یوه بله ویشنه هم وکړو کوم چې فرق په مابین دملي او بین المللي ډلو کې ده.[26]

څلورم بحث- دفشار ګروپونو ځانګړې دندې:

دفشار دګروپونو غیر تخربي کارونه تر ډېره حده دسیاسي احزابو په څیردي اما په اندازه او تعداد کې دسیاسي احزابو څخه دفشار د ګروپونو دغه کارونه زیات دي. که احزاب په جمعي ډول ګټې رسوې خو دفشار ګروپونه په پیوندي ډول خلکو ته ګټې رسوي او دخلکو منافع دیوې غوښتنې په قالب کې بیانوي جې دا عمل یې دخلکو درضایت سبب شوي

[26]: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې هغوئ يې د انفرادي اقدامتو اوخشونت اميزه فعاليتونو څخه منع کړي دي.

دفشار دګروپونو رول په اجتماعي مدغم والي کې هم له پامه نشو غورځولاي ځکه دشخص اړيکه دجامعې سره په شروع کې دشغل اوعقيدتي ډلو په اساس صورت نيسي.

که سياسي نظام يی داسي وي چې په هغه کې دټولو ډلو دغوښتنو لپاره قانوني لارې وجود ولري او اجتماعي ډلې د ديموکراسي دفرهنګ څخه مستفيدي وي نو هغه نه غواړي چې دخپلې ډلې غوښتنې په نورو تحميل کړي ، دسياسي نظام کړنې په مجموع کې شايد دټولو ګروپونو او ډلو دکړنو مطابق وي، له بل پلوه بايد ټوله د ادغام او يو والي ترحده رسيدلي وي چې دمتفاوته ډلو غوښتنې يو دبل سره مخالفې نه وي او يو له بل سره دبيلوالي حالت دځان لپاره غوره نکړي دفشار ډلو په رامنځ ته کېدو کې يو بل پټ راز دايټاليا شمال چې د دي هيواد دجنوب سره خورا اقتصادي توپير لري نو ځکه خو په جنوب کې دمافيايي ډلو د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلي دي.

يا په هغه ټولنو کې چې خلک پکې دفقير او غني ترمنځ په خورا فرق قائل وي نو پدي ټولنو کې دغريبو ډله هيڅکله هم دي ته انتظار نه باسي چې ګواکې د دوي غوښتني دي په ارامه توګه ترنورو پوري ورسوي بلکې دوي دمسلحانه مبارزې په اقدام کولوباندي مجبوريږي چې پدي حالت کې دمافيايې ډلو په عوض کې چريکې ډلې راپيدا کېږي.

دفشار ګروپونو له ډلې څخه خطرناک ترينې ډلې يې عقيدتي او ايدیالوژيکې ډلې دي چې دوي دځان پر وړاندې ټولې لارې بندې ګڼي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو هیلو ته د رسېدو لپاره هیڅ کومه قانوني لاره نه وي او همدارنګه دوي نشي کولاي چې دخپلې عقیدي څخه صرف نظر وکړي له همدي ځایه ده چې دهغه ټولو ډلو او ګروپونو کوم چې دټولني دسیاسي نظام ساتونکې دي صلاح په دي کې ده چې دغه ډول ګروپونوته دفرار کومه لاره پیدا نکړي.ځکه سیاسي نظام د دغه ډلو ډلولپاره له دو لارو څخه بله کومه لار نلري. یابه دغه ډول ګروپونه کاملًا د زوال سره مخ کوي او یابه هم دهغوي دقانوني فعالیتونو لپاره لاره پیدا کوي. ښه به وي چې که د دوهمي لاري څخه استفاده وشي ځکه چې تخریبي ډلې په تدریج سره دحالاتو سره ځان برابره وي او شاید د اور په څیر د ایرو لاندي عمل ونکړي.

۵ بحث: دفشارګروپونو سیاسي اهمیت:

دفشارګروپونه په دیموکراتیک او په توتالیتري حکومتونو کې عمده نقش لري په دیموکراتیک حکومت کې دفشار ګروپونو فعالیت حکومت ته متوجه وي اما په توتالیتري حکومتونو کې په کلي ډول په مخالف جهت کې جریان لري دفشار ګروپونو رول او نقش کولاي شو چې په لاندي ډول مطالعه کړو.

۱ـدفشار ګروپونه اوانتخابات: دزیاتو فشار ګروپونو لپاره انتخابات دتوجه وړ دي ځکه د انتخاباتو په اساس کولاي شي چې دخپلې خوښي اشخاص انتخاب او دهغوئ په واسطه دحکومت دکار کولو په میکانیزم باندي نفوذ ولري دفشار ګروپونه دانتخاباتو په مختلفو برخوکې(دنوماندانو معرفي درایو راټولونه او انتخاباتي مبارزه) کې هلي ځلي کوي او غواړي چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقننه قوه کې دخپلي خوښي چوکۍ ولري ، اما دغه ګروپونه خپله سياسي لوبه دېردي ترشا سرته رسوي امکان لري چې دفشارګروپونه دخپلي خوښي نوماندانو لپاره ديو سياسي حزب څخه ملاتړ وکړي او له دي امله چې زيات رايه ورکوونکې په اختيار کې لري نو په اسانۍ سره کولاي شي چې ديو حزب سره چنه ووهي دخپلي خوښي وړ خلک د دي يا هغه حزب دغړو په نوم معرفي کړي،کېداي شي چې بعضي پُرنفوذه فشارګروپونه سره متحد شي او يو سياسي حزب دي ته اماده کړي چې داسي اشخاص انتخاباتو ته معرفي کړي کوم چې د دوي دمنافيعو بهترين مدافعين دي. نو ځکه خو بيا انتخاب شوي اشخاص د زړه له کومي د دوي دمنافعو دفاع کوي.

۲ دفشار ګروپونه او مقننه قوه: انتخاب شوي اشخاص دحکومت په تصميم نيونه کې دفشار ګروپونو په ملاتړدحکومت په تصميم نيونه کې ګډون کوي کوم چې دفشارګروپونو ته خورا مؤثر تماميږي.

۳ دفشار ګروپونه او اجرايه قوه: دفشار ګروپونه په اجرايه قوه کوم چې دهيواد عمومي سياستونه تدوينوي خپل نفوذ اعمالوي په پارلماني حکومتونو کې دفشار ګروپونه دمقننه قوي له لاري په اجرايه قوي نفوذ واردوي، په مقننه قوه کې دفشارګروپونومنتخب غړي دسوالونو په طرح کولو،استيضاح،دمجلس دجلسو موقتي تعطيل دمقننه قوه دمشورتي کميټو د رسمي پيشنهادو په اساس په اجرايه قوه خپل نفوذ اعمالوي.[27]

په امريکا کې دفشار ګروپونه دمقننه قوي دسنا مجلس دجلسو دموقتي تعطيل په اساس ريس جمهور دفشار لاندي را ولي ترڅو د دوي دخوښي

[27]: نقيب زاده، احمد.(١٣٨٨ل). احزاب سياسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړ خلک(سیاسي نظامي او دیپلوماتیک) مقامقات دسنا مجلس ته معرفي کړي.

۴ دفشار ګروپونه او قضایه قوه: قضایه قوه هم دفشار ګروپونو له نفوذ څخه مصؤنه نده، سره د دې چې قضایه قوه دسیاسي لحاظه بیطرفه ده اما دفشار ګروپونه دعمومي افکارو دمؤثر هجوم له لارې دقضایي بهیر په شاوخوا باندې نفوذ اعمالوي دقضاتو دفشار لاندې نیول یا دهغوئ مخه نیول مطلوب نده، اما دعمومي افکارو رامنځ ته کول په قضاتو باندې دنفوذ داعمالولو لپاره یوه دیموکراتیکه لاره ګڼل کېږي.

دهیواد عالي دیوان هم د مقالو او مجلو د نظرونو د تاثیر لاندې راځي مهمې سرمقالې همدارنګه بعضې مهمې حقوقي نظریې په هیواد کې دقضاتو ترلاسونو ور رسیږي. په امریکا کې کله چې د قضاتو په انتخاب کې سیاست ملاحظات وجود لري نو دفشار ګروپونه مداخله کوي تر څو نوماند قاضي رد کړي او یا دخپلې خوښې قاضي تائیدوي نو له دې څخه دفشارګروپونو نفوذ په قضایه قوه له ورایه څرګندیږي.[28]

۵ عمومي افکار او دفشار ګروپونه: دفشارګروپونه په ټولوسیاسي نظامونو کې دعمومي افکارو په رامنځ ته کولو کې مهم رول لري.

دچایلدز په وینا دفشار ګروپونه دخلکو په ذهنونو دنفوذ لپاره درې ډوله ستراتیژي لري .

---

[28]: مصؤن، غلام سخي.(۱۳۵۴ش هـ). روابط بین المللي افغانستان از نګاه حقوق عمومي بین المللي، انتشارات سعید،کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول: دخلکو دتعقل دقوي او توانايي سره وصل کېږي او دا کار دانتشاراتو او خپرونو په ځانګړي راپورونو،بيانې،دمطبوعاتي کنفرانسونو جوړونه او دپراخو بحثونو له لاري سرته رسوي.

دوهم: دنفرتي عواطفو ترغيب، وېره او ډار او بله هرنوعه عاطفه انتخابوي ترڅو افکارو ته تغير ورکړي.

دريم: دخپلو غوښتنو لپاره دتوجه جلبولودمحبوبيت دپيدا کولو تکتيک په کار اچوي او دتبليغاتو او درايه ورکوونکو يا نفوذ لرونکو څخه دځانګړي غوښتنې په اساس خپل نفوذ څرګنده وي. پس دي ته په کتو سره ويلاي شو چې ديموکراتيکو حکومتونو کې دفشار ګروپونو عمده رول او هر وخت چې وغواړي دمسؤليت احساس وکړي نو سياسي نهادونه دفشارلاندي راولي ترڅو د دوي دنظر وړ منافع تآمين کړي.[29]

تبصره: څرنګه چې په دې ليکنه کې مونږ درې عمده موضوع ګانوته اشاره وکړه چې يوپخپله سياسي احزاب و او بل يي هغه نظامونه وو کوم

---

[29]: مايکل راسکين رابرت کوردو جيمز ميډيوريس او والټر جونز.(۱۹۸۹م).پوليټيکل ساينس ژباړه او لنډيز، ډاکټر محمد صديق ظهير،علامه رشاد خپرندويه ټولنه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دغو ډلو ټېلو څخه رامنځ ته کېږي چې هغه مونږ په مکمله توګه مخکې تشریح کړي دي او په پاي کې یوه بله موضوع دفشار ګروپونه مو هم تشریح کړي دي چې دهغوي پېژندنه، انواع او سیاسي اهمیت مو هم په مکمل ډول تشریح کړه، دلته دیو خبري یادونه ضروري بولم هغه دا چې مخکې موږ دفشار ګروپونو اوسیاسي احزابو ترمنځ فرق ته اشاره وکړه او په ډیره ښه توګه مو واضح کړل ولې د دې ترڅنګ یوه بله ډله هم وجود لري چې هغه هم په دولت باندي په شکل داشکالو فشار واردوي او دغه کوچنۍ ډله بیا دخاصو منافعو مدافعین بلل کېږي کومه چې تنها د دي لپاره رامنځ ته کېږي چې یوائې دخپلو منافعو څخه دفاع وکړي او بس که څه هم دغه ډله هم په حکومت باندي فشار واردوي خو بیا هم دفشار دهغه ګروپونو سره کوم چې مونږ مخکې مطالعه کړل دغه ډله فرق لري هغه دا چې دغه ډلي تنها لکه څنګه چې مو مخکې و ویل دخپلو منافعو نه دفاع کوي او بل هیڅ کوم نوع غرض نلري لکه دګوډانو او شلیانو اتحادیه .که په حکومت فشار راوړي هم یوائې په یوه کوچنۍ او محدوده ساحه کې به وي او کېداي شي چې د دوي حرکتونه دومره قوي هم نه څومره چې دفشار دګروپونو وي او د دي ترڅنګ یي یو بل لوي فرق چې دفشار دګروپونو سره یي لري هغه دادي چې دفشار ګروپونه دپردي ترشاه په یوه اندازه سیاسي لوبه ترسره کوي ولې خاصو منافعو مدافعین هیڅکله هم داسي خاصیت نلري.

لکه څرنګه چې مو مخکې هم و ویل چې دفشار ګروپونه کېداي شي چې د انتخاباتو په وخت کې دنورو ډلو سره لاس یو کړي او له دي لار ي هم په حکومت فشار واچوي خو دخاصو منافعو مدافعین بیا داسي اعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نکوي او دا ډلې په خپل ذات کې ډېري کوچنۍ هم وي او حرکات يي هم دومره مؤثره نه وي ، نو کولاي شو چې مونږ ذي نفوذه ډلي په دريو عمده کټګوريو تقسيم کړو.

۱- سياسي احزاب

۲- دفشار ګروپونه

۳- دخاصو منافعو مدافعين

چې دغه دوه اولې ډلې مونږ په خپله ليکنه کې په مکمل ډول تشريح کړي دي او پاتي دريمه يوه يي (دخاصومنافعو مدافعينو) ته مو په لنډ ډول په تبصره کې اشاره وکړه او په همدي اکتفاء کو. ياده دي وي چې دخاصومنافعومدافعين هم لکه دفشارګروپونه بڼه والي اوبدوالي لري. همدارنګه د غه ډلې مختلفې انواع لري او ځانګړې دندې يې هم ديادولو وړ دي خو داچې ليکنه خورا پراخه نشي مونږ يواځې ترينه دتبصري په ډول يادونه وکړه اونور يي په خپل ځاي پرېږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

دالیکنه چي په کل کي سیاسي احزابو او ذي نفوذه ډلو ته ځانګړي کړاي شوي وه او همدا ډلې پکي تشریح شوي ، ددې څخه معلومېږي چي په یو هیواد کي دښي حکومتداري لپاره دسیاسي احزابو او دفشارګروپونو او داسي نور ذي نفوذه ډلو شتون حتمي او لازمي امر دي او دښې حکومتولۍ تصور بیدون له دي ډلو څخه ناممکنه ده د دي ترڅنګ چي لازمه ده چي دغه ډلې هم خپل ځانونه وپیژني، خپل قانوني صلاحیتونه درک کړي او همدارنګه د دوي ټول فعالیتونه باید په یوسالم رقابت استواري وي او کنه غیر له دي نه که داسي ډلې هیڅ وجود ونلري لا بهتر دي، یو بل څه چي له دې لیکنې لاسته راځي هغه دحزبي نظامونو په هکله یوڅو نقطې دي هغه چي لازم دي باید په هیواد کي حزبي سیستم وجود ولري ، ترڅو له یو طرفه دخلکو ارزو ګاني پوره شي او له بل پلوه به دچارواکو له ذهنونو څخه د دیکتاتوري حس هم له منځه تللي وي ، د دي ترڅنګ په یو هیواد کي دحزبي نظامونو شتون دهغه هیواد دپرمختګ تر ټولو ښه وسیله ده باالخصوص دیو قوي آپوزیسیون په شتون کي خو بیا پرمختګ نه بلکي پرمختګونه ډېر ښه تحقق پیدا کولاي شي.

دحزبي نظامونو دځرنګوالي په مورد ویلاي شو چي که په یوهیواد کي دوه ګوني حزبي نظام وي تر بل هر نوع حزبي نظامونو څخه مؤثر تمامیدلاي شي لکه څرنګه چي دي خبري ته موږ په خپل وخت کي هم اشاره وکړه او په مکمل ډول مو تشریح کړي دي نوپه خلاصه توګه ویلاي وایوچي له یو حزبي او څو حزبي نظامونو څخه دوه حزبي نظام غوره دي له بل پلوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ په بعضي پرمخ تلليو هيوادونو کي هم دوه حزبي نظامونه وجود لري لکه دامريکامتحده ايالاتو ، انګلستان او داسې نور هيوادونه.

وړانديزونه:

۱: لازم ګڼم چي سياسي احزاب تر هرڅه دمخه له قانون څخه خبراوي ولري او خپلې ټولې چارې دقانون مطابق مخ پر وړاندې بوځي

۲: ديو ملت د ارمانونو دپوره کيدو لپاره دوه ګوني حزبي سيستم بهتره ګڼم.

۳: په يو هيواد کي دسياسي احزابو شتون راته حتمي ښکاري.

۴: ضرور ګڼم چي سياسي ګوندونه هم خپل نظريات په او اهداف په ښکاره ډول په خپلو اساسنامو کي ځاي پر ځاي کړي.

۳: مخالف ګوند ته ضرور ګڼم چي په واقيعي ډول د يو قوي اپوزيسيون دنده پرمخ بوځي نه دا چي دخپلو شخصي منافعو په نظر کي نيولو سره فعاليتونه وکړي.

۴: د يو آپوزيسيون نظريات نه بايد په يوي محدودي ساحي پوري محدودي وي لازم بولم چي يو لوي اپوزيسيون ديو لوي فکر لرونکي وي.

۵: د افغان حکومت موجوده اپوزيسيون هم راته قانوني اپوزيسيون نه ښکاري البته شتون به يي قانوني بڼه ولري خو د دوي ټول نظريات يواځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوي تر شخصي منافعو پوري محدودي دي، ورته لازم بولم چی خپله کاری او دنظر ساحه پراخه کړی.

۵: د اپوزيسيون د رامنځ ته کيدو لپاره لازم بولم چي اول دوي دخپل فعاليت سطحي و پيژني او بيا يي په تشکيل غور وکړي.

۶: يو آپوزيسيون نه بايد تنها د دي لپاره وي چي ځان هدف ته ورسوي او يواځي انتخاباتي مسائل وپيژني اوبس، بلکي لازمه ده چي دحاکم حکومت د اعمالو يوه قوي څارونکي وي او دهغوي دنيکو اعمالو ستاينه هم وکړي.

۷ : د يو اپوزيسيون لپاره لازم بولم چي وخت پر وخت دحکومت کړني وګوري او قوي نظارت ترينه ولري د دې ترڅنګ اپوزيسيون بايد تل مدام خپل ملاتړي وپيژني او تکرارًا وايم چي نه يواځي د انتخاباتو په وخت کي خلک وپيژني او ورسره راشه درشه ولري .

۸: دګوندونو ترڅنګ په هيواد کي نورې ذي نفوذه ډلې هم راته ضرور ښکاري ښه ده چي په يو هيواد کي مختلف دفشار ګروپونه وجود ولري ترڅو حکومت خپلونيمګړتياوته متوجه کړي.

۹: ښه به وي چې سياسي ګوندونه دهيواد په مختلفو ولاياتوکي څانګې ولري.

۱۰: دمطلق العنانه حکومت دله منځه وړو لپاره دحزبي نظامونو شتون ترټولو بهترينه لار ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

١: عالم،عبدالرحمن .(١٣٧٣ش هـ). بنيادهاي علم سياست، نشر ني، تهران

٢: بشريه،حسين.(١٣٧٠ش هـ).   اموزش دانش سياسي، نشر نگاه معاصر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: ملک،فاروق .(۱۳۶۶ش هـ). ملک،خرم، اصول سیاسات، ناشر جدید بک ډپو

۴: دافغانستان اسلامي جمهوریت ، دسیاسي ګوندونو قانون.(۱۳۸۸ل). رسمي جریده، دعدلي وزارت ،کابل .

۵: شینواري،بشارت الله.(۱۳۹۴ل). عمومي اساسي حقوق، ننګرهار پوهنتون دحقوقو اوسیاسي علومو پوهنځی .

۶: مایکل راسکین رابرت کورډ و جیمز میډیوریس او والټر جونز.(۱۹۸۹م). پولیټیکل ساینس ژباړه او لنډیز، ډاکټر محمد صدیق ظهیر،علامه رشاد خپرندویه ټولنه کندهار

۷: نقیب زاده، احمد.(۱۳۸۸ل). احزاب سیاسي وګروه هاي ذي نفوذ، نشرقوس .

۸: نیاز، عبدالوحید.(۱۳۷۲ش هـ). حقوق اساسي مقایسه يي، چاپ سوم، انتشارات یوسف زاده

۹: آلن ر ، بال، .(۱۳۶۹ش هـ). سیاست وحکومت جدید، ژباړن، عبدالرحمن عالم، نشر قومس

۱۰: بویکو،ولادیمر.(۱۹۹۳م). دولت و اپوزیسیون در افغانستان،ژباړن عزیز اریانفر،بنګاه انتشارات میوند،کابل .

۱۱: مصؤن، غلام سخي.(۱۳۵۴ش هـ). روابط بین المللي افغانستان از نګاه حقوق عمومي بین المللي، انتشارات سعید،کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: دولت یار،دولت.(۱۳۷۸ش هـ). نظام هاي معاصر،انتشارات سعيد، كابل .

۱۳: اين قلي يور.(۱۳۹۰ش هـ). دكتر،جامعه شناسي سازمان ها، تهران .

۱۴: كويتي،مجله المجتمع .(۱۳۷۹ش هـ).احزاب اسلامي ومشاركت پارلماني،ژباړن، محمد ملازاده ، نشر احسان ، تهران .

۱۵: امجد، محمد.(۱۳۸۸ش هـ). سياست وحكومت در ايالت متحده، تهران .

۱۶:قرضاوي، داكتريوسف،اخوان المسلمين هفتاد سال دعوت ترتيب وجهاد، ژباړن،عبدالعزيز سليمي، نشر احسان خيابان خسرو

۱۷: قرضاوي، داكتريوسف .(۱۳۸۱ش هـ). فقه سياسي، ژباړن،عبدالعزيز،سليمي

۱۸: انټرنټ،ګوګل ويبپاڼه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library